

PAPER DETAILS

TITLE: HOBSBAWM'IN SOSYAL ESKİYA KALIBI BAĞLAMINDA KABADAYILIK, KABADAYILARIN
TOPLUMSAL ALGILANISI VE İSLEVLERİ ÜZERİNE SOSYOKÜLTÜREL BİR İNCELEME

AUTHORS: Ahmet Sükrü Somuncu

PAGES: 107-134

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4262382>

HOBSBAWM'IN SOSYAL EŞKIYA KALIBI BAĞLAMINDA KABADAYILIK, KABADAYILARIN TOPLUMSAL ALGILANIŞI VE İŞLEVLERİ ÜZERİNE SOSYOKÜLTÜREL BİR İNCELEME

A SOCIO-CULTURAL STUDY ON BULLYING, THE SOCIAL PERCEPTION AND FUNCTIONS OF BULLIES IN THE CONTEXT OF HOBSBAWM'S SOCIAL TROUBLE MATTER

Ahmet Şükrü SOMUNCU*

ÖZ: Kabadayılık olgusu Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadar her dönem toplum içinde kendini göstermiştir. Bu çalışmanın konusu da sıradan bir kişiyken âdeta erginlenme süreci yaşayıp halk kahramanı olarak algılanmaya başlayan kabadayılardır. Kabadayılardan bireysel özellikleri, toplumsal algıları, yüklendikleri roller ve işlevleri bu çalışmada incelenmiştir. Kabadayılardan bireysel ve toplumsal yönleri, sosyal çevreleri, ad almaları / lakapları, mizahla olan ilişkileri üzerinde durulmuş, bu bağlamda yorumlar yapılmıştır. Kabadayılardan bazı özellikleri ise Eric Hobsbawm'ın "Sosyal Eşkiya" olarak sistematize ettiği kalıba göre tasnif edilmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı kabadayı olarak adlandırılan kişilerin toplumda nasıl yer edindiğine, etki bıraktığına ve toplumsal rollerine, işlevlerine dikkat çekmektir. Çalışma sırasında bir saha araştırması yapılmamış, "doküman analizi yöntemi"nden yararlanılmıştır. Verilerin büyük ölçüde temin edildiği kaynak Özçakır (2021)'in sahadan birçok kişiyle görüşerek hazırladığı "Develili Kabadayılar ve Âlemin Adamları" adlı bir kitaptır. Ayrıca sadece bir ilçeden değil çok sayıda yöreden ve şehirden kabadayıları da işlediği için bu kaynak özel olarak tercih edilmiştir. Çalışma boyunca elde edilen veriler halk bilimsel bir bakış açısıyla yorumlanmaya çalışılmış, grup folkloru bağlamında değerlendirmelerle ortaya konulmuştur. Söz konusu bölgelerdeki kabadayılardan yapılan bu çalışmayla kabadayılık geleneği, kabadayı folkloru gibi çerçevelerle başka çalışmalara zemin hazırlanmak istenmiştir. Böylece günümüz sosyal medyasında ve basında yeraltı dünyasının üyeleri-liderleri, mafyalaşma ve mafya lideri olarak bilinen kişiler ve bu kişilerin toplumun bakışı / inancı, bu kişilerden beklentiler ortaya çıkarılarak psikoloji, sosyoloji ve hukuk disiplinlerine sevk edilmeli aynı zamanda disiplinler arası çalışmalarla bu konu desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Hobsbawm, Sosyal Eşkiya, Halk Kahramanı, Kabadayılık, Kabadayı

ABSTRACT: The phenomenon of bullying has manifested itself in society in every period from the Ottoman Empire to the Republic. The subject of this study is the bullies who, while being ordinary people, went through a process of initiation and began to be perceived as folk heroes. The individual characteristics of bullies, their social perception, their roles and functions were examined in this study. Individual and social aspects of bullies, their social environments, their nicknames, their relationship with humor were emphasized and comments were made in this context. Some characteristics of bullies were classified and evaluated according to the pattern systematically put into practice by Eric Hobsbawm as "Social Bandit". The aim of the study is to

* Öğr. Gör. Dr.-Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü/Kahramanmaraş-ahmetsomuncu@ksu.edu.tr (Orcid: 0000-0001-6177-8842)

draw attention to how people called bullies gain a place in society, leave an impact, and their social roles and functions. No field research was conducted during the study, and the "document analysis method" was used. The source from which the data was largely obtained is a book called "Develili Kabadayılar and Men of the World", which was prepared by Özçakır (2021) by interviewing many people from the field. In addition, this source was specifically chosen because it deals with bullies not only from one district but also from many regions and cities. The data obtained throughout the study were tried to be interpreted from a folklore perspective and were presented with evaluations in the context of group folklore. With this study conducted on bullies in the regions in question, it was aimed to prepare the ground for other studies with frameworks such as bullying tradition and bully folklore. Thus, the members-leaders of the underworld, the people known as mafia and mafia leaders in today's social media and the press, and the society's view/belief on these people and the expectations from these people should be revealed and referred to the disciplines of psychology, sociology and law, and at the same time, this issue should be supported by interdisciplinary studies.

Keywords: Hobsbawm, Social Bandit, Folk Hero, Bravado, Bully

Giriş

Kabadayı veya kabadayılık göreceli bir biçimde karşılık bulan, genellikle olumsuz çağrışımlarla bilinen kavramlardır. Bununla birlikte, geçmişten günümüze kadar kabadayılığın her zaman toplumsal bir olgu olarak var olduğu da bir gerçektir. Kabadayılık geleneği de denilebilecek bu olgu başka isimlerle Osmanlı Devleti'nde de yer almıştır. Bu bahse geçmeden önce kabadayı sözcüğünü açıklamak daha doğru olacaktır. Sözlükte kabadayı, "kendine özgü namus kurallarını esas alıp toplum kurallarının dışına çıkarak zorbalık yapan, etrafa meydan okuyan kimse; bıçkın, dayı, efe"; "yürekli olan" karşılıklarıyla yer almaktadır. Ayrıca "bir şeyin en iyisi, başta geleni" biçiminde mecaz bir anlam da taşımaktadır (URL 1). Kabadayılık bir anda, Cumhuriyet'le birlikte veya son yıllarda ortaya çıkan bir olgu değildir. Osmanlı'daki külhanbeyinin günümüzdeki devamı olarak düşünülebilir. Külhanbeyi sözcüğü de "kendilerine özgü giyinişi olan, serserilik, haytalık yapan, argo kullanan, başıboş, haylaz delikanlı; apaş, külhani, tulumbacı" olarak sözlükte tespit edilmektedir (URL 1). Kabadayı ile külhanbeyi arasındaki benzerlik; kendilerine has özellik göstermeleri ve bıçkın, kural tanımaz olmalarıdır. Bu nedenle külhanbeyi ile günümüzdeki kabadayılar arasında bir bağ kurmak mümkündür. Kabadayı yerine delikanlı kavramı da kullanılabilir. Delikanlı sözcüğünün sözlükteki karşılıklarından biri de "sözünün eri, dürüst, namuslu (kimse)" (URL 1) şeklindedir. Bu sözcük ile aslında kabadayılar dürüst, sözünün eri sıfatları verilmektedir. Osmanlı döneminde külhanbeyi dışında bir de eşkıyalık kavramı vardır. Eşkiya ise "dağda, kırdan yol kesen hırsızlar, haydutlar" karşılığıyla açıklanır (URL 1). Osmanlı'daki eşkıyalığın kökenlerine, ortaya çıkış şartlarına bakıldığında dönemin bazı zorluklarının etkili olduğu görülmektedir. 16. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı artık genişleyemez hale gelmiş, savaşlar Anadolu'da huzursuzluk yaratmış, artan sefer masrafları halkı kötü etkilemiştir. Tımar sisteminin de bozulmasıyla ekonomik yönden kötü gidişat tırmanmaya başlamıştır. Sıralanan tüm bu etkenler sonucunda bazı gençler çözümü eşkıyalık yapmakta bulmuştu (URL

2). Görüldüğü üzere eşkıyalık denildiği zaman gerek sözcük anlamında gerekse tarihsel gelişiminde hırsızlık, haksız kazanç elde etme veya yağmalama durumları söz konusudur. Fakat külhanbeyi, kabadayı, delikanlı kavramlarında böyle bir şey yoktur. Bu nedenle Osmanlı dönemindeki eşkıyalık ile günümüz toplumsal yapısındaki kabadayılığın aynı şey olmadığını özellikle belirtmek gerekmektedir. Nitekim çalışmamıza çerçeve oluşturan Hobsbawm'ın "Sosyal Eşkıyalık" kalıbındaki eşkıya kavramı da Osmanlı dönemindeki eşkıyalık ile aynı değildir.

Selçuklu ve Osmanlı devirlerindeki feta kültüründen de bahsetmek gerekir. Feta, "nefsine hâkim olma konusunda yiğitlik gösteren veya fütüvvet teşkilâtına mensup olan kişi anlamında tasavvuf terimi"dir fakat zaman içinde -13. yüzyıldan sonra- toplumsal ve siyasal bir kimlik kazanarak fütüvvet teşkilatı / yapılanmasıyla anılmıştır (URL 3) .¹

Feta kültüründe güç kullanımının sınırları daha belirgindir. Feta, bir sınır dahilinde ve o sınırı geçmemek kaydıyla otoriter varlığını sürdürür. Varlığını sürdürmesindeki tek şansı iktidar alanının sınırlarını daraltmaktır. (Yücel, 2006: 92-95). Günümüz kabadayılık geleneğinde de benzer durum söz konusudur. Çünkü bir kabadayı önce yerelde kahramandır. Yerelden yöreye veya yöreden bölgeye geçişinde ve ünlenmesinde bazı sıkıntılar kabadayıyı bulabilir. Kabadayının iktidar alanının genişlemesi ve gücü arasında bir ters orantı vardır. Sınırın her genişlediğinde karşısına bir engel çıkabilmektedir. Alan daraldıkça güç artmakta, denilse doğru bir tespit olacaktır.

Bahsedilen tarihsel dönem, kavramlar arası geçişlilik ve sosyokültürel kökler dikkate alındığında kabadayılık, eşkıyalık, delikanlılık kavramlarının birçok disiplini ilgilendirdiği anlaşılmaktadır. Bu disiplinler; tarih, sosyoloji, psikoloji, edebiyat, halk bilimi, hukuk gibi disiplinlerdir. Nitekim kabadayılığın geçmişle bir ilgisi vardır, tarihsel kökeni ve bağlamı dikkate alınmalıdır. Toplumda nasıl karşılık bulup algılandığı en önemli hususlardandır ki bu da sosyolojinin konusudur. Kabadayı olarak varlık gösteren kişilerin psikolojik yapıları da incelenmeye muhtaçtır. Hangi düşünceyle zihinlerindeki hangi arka planla böyle bir yola koyulduklarını psikoloji bilimi ortaya çıkaracaktır. Kabadayılık, eski metinlerden günümüze kadar edebiyat ürünlerinde yer almış, kahraman olarak işlenmiş veya bazı kahramanlara kabadayı / haydut / yiğit rolleri biçilmiştir. Aynı zamanda

¹ Feta kavramı İslamiyet öncesi Arap toplumunda da yer almaktadır. Cesur, vefalı, sabırlı ve cömert gibi özellikleri olan genç karakter olarak bilinir. Dönemin yaşam tarzı ve zihniyeti gereği feta kavramı ayrıca ata binme, içki içme ve eğlence hayatı gibi unsurları da bünyesinde taşır (Çonkor, 2022: 379). Eşkıyalık, sosyal eşkıyalık, haydutluk kavramlarıyla feta kültürü ilişkilendirildiğinde feta kavramının bünyesinde bulunan ata binme, içki içme, eğlence hayatı; kabadayılık / eşkıyalıktaki sosyal hayat unsurlarıyla ortaklık göstermektedir. Belirtmek gerekir ki Anadolu coğrafyasındaki eşkıyalık, kabadayılık veya haydutluk kendine özgü sosyal şartlarla doğmuştur. Fütüvvet geleneği her ne kadar Feta kültürü ile ilişkili düşünülse de Anadolu'da fütüvvet teşkilatı, ahilik teşkilatı gibi sosyal yapılar / kurumların tarihi olaylar, siyasi mücadeleler, savaşlar gibi toplumsal olay ve olgularla şekillendiğini söylemek mümkündür.

kabadayılara ağıtlar yakılmıştır, türküler söylenmiştir. Edebiyat disiplini açısından da önemi görülmektedir. Hem edebiyata olan yansımaları hem de işlevsel açıdan düşünüldüğünde halk bilimi için önemli bir kavram karşımıza çıkmaktadır. Kabadayılardan yaptıkları eylemler, karıştıkları suçlar açısından ise hukuk devreye girecektir.

Kabadayılık, eşkıyalık, halk kahramanlığı, sosyal eşkıyalık gibi kavramlar üzerinde önemli çalışmalar yapılmıştır. Söz konusu çalışmalar hakkında genel bir değerlendirme yapıp daha sonra bu makalede nasıl bir yol izleneceği açıklanacaktır.

Yapılan çalışmalara bakıldığında Köroğlu hakkında çok sayıda kaynak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmaların içinde Ekici, (2001); Gür, (2008); Aça, (2018); Özkaya ve Kocabıyık, (2024)'ın çalışmaları Köroğlu'nun kahramanlık yönüne, başkaldıran tavrına dikkat çekmiştir. Zikredilen çalışmalar Hobsbawm'ın sosyal eşkıya kalıbından yararlanmış veya bu bağlamda Köroğlu'nun kahramanlığına / başkaldırısına dikkat çekmiştir. Köroğlu'nu² bu bağlamda ele alan makaleler³ kısaca tanıtılacaktır.

Ekici (2001) destanların ve destanlardaki kahramanların tarihi olaylarla bağını değerlendikten sonra Köroğlu ile Celali isyanlarının ilişkisini ele almıştır.

Gür (2008) Köroğlu rivayetlerini dikkate alarak Köroğlu'nun toplumsal rolünü incelemiştir. Hobsbawm'ın sosyal haydut kalıbına göre Köroğlu imajını ve onun nasıl halk kahramanı konumuna yükseldiği söz konusu çalışmada değerlendirilmiştir.

Aça (2018) Köroğlu'nu Bolu Beyi'ne ve yerel otoriteye meydan okuyan biri olarak niteler. Köroğlu için saz ve sözün eyleme geçmede bir araç olduğu ifade edilir. İsyen, Celali İsyenleri, eşkıyalık, haydutluk kavramlarının değerlendirildiği bu çalışmada sazın nasıl bir işlev yüklendiği, harekete geçmedeki işlevi Köroğlu üzerinden anlatılmıştır.

Özkaya ve Kocabıyık (2024)'ın çalışması da Köroğlu ile ilgilidir. Burada ise bir mukayese vardır ve sosyal eşkıyalık kalıbı çalışmaya yön vermiştir. Hobsbawm'ın sosyal eşkıyalık kalıbı üzerinden Köroğlu Destanı ve Robin Hood karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Köroğlu'nun özellikle Anadolu varyantlarında zulme başkaldırı ve kahramanlık öne çıkar. Araştırmacılar da Köroğlu'nu “asil soyguncu” ve “öç alıcı” başlığına dahil ederek incelemişlerdir.

² Yukarıda kahramanlık, sosyal eşkıyalık bağlamında açıklanan çalışmalar dışında Köroğlu ile ilgili çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bunlardan bazıları burada zikredilebilir: Boratav, 1984; Başgöz, 1986; Yıldırım, 1989; Özturan, 2009; Bakırcı, 2010; İçel, 2010; Alptekin ve İçel, 2011; Sever, 2011; Bayat, 2016; Taşlıova, 2016; Alptekin, 2018; Asker, 2018; Özdamar, 2019; Özkılıç, 2024.

³ Adı zikredilen diğer çalışmaların içeriğine değinilmemesinin nedeni, bu çalışmanın sınırlarından kaynaklanmaktadır. Bu makaleye konu olan kabadayılığın tarihi ele alındığında, kahramanlık üzerine yapılan çalışmalarda Köroğlu çokça karşımıza çıkmakta ve bu nedenle ilgili çalışmalara değinilmektedir.

Hobsbawm'ın kalıbı, Koroğlu dışında bazı yerel kahramanların incelenmesinde de kullanılmıştır. Gözütok (2011)' un çalışması bunlardan biridir. Gözütok (2011) eşkıyalık kavramına değinip Çakırcalı Mehmet Efe hakkında geniş bilgiler verdikten sonra Çakırcalı Mehmet Efe'nin Türk edebiyatına yansımalarını incelemiştir. Egeli Eşkıya Çakırcalı Mehmet Efe'yi edebiyata taşıyan Sabahattin Ali'den ve Yaşar Kemal'den kesitlerle konuyu değerlendirmiştir.

Gacar (2019) da çalışmasında Atçalı Kel Mehmet'i Hobsbawm'ın sosyal eşkıya kalıbına göre incelemiştir. Batı Anadolu'da zeybek olarak bilinen Atçalı Kel Mehmet Osmanlı zamanında halk savunucusu biridir. Halk arasında da halk kahramanı gibi algılanır. Gacar da onu bir sosyal eşkıya olarak ele alarak değerlendirmiştir.

Elaltuntaş ve Karaca (2021)'nın çalışmasında 1889-1929 yıllarında Bingöl civarında yaşamış olan Yado Paşa, Hobsbawm'ın Sosyal Eşkıyalık / Haydutluk prensipleri çerçevesinde ele alınmıştır. Yado Paşa da dönemin şartları içinde vuku bulan olumsuz gelişmeler sırasında halk lehinde mücadele veren ve halk tarafından kahraman sayılarak meşhur olan biridir.

Hobsbawm'ın sosyal eşkıya kalıbına göre bir değerlendirme yapan Kırmızı da (2024) Urfalı Nezif'i konu edinmiştir. Sözlü kaynaklardan derlenen anlatılarda halen yaşayan Nezif, bir halk kahramanı olarak görülmektedir. Urfalı Nezif'in biyografisi Hobsbawm'ın sosyal eşkıyalık alt başlıkları ile incelenmiştir.

Tarafımızca hazırlanan bu çalışmada ise öncelikle kabadayılardan ad almaları / lakapları, kabadayılık-mekân ilişkisi, kabadayılardan sosyal çevresi ve kabadayılarda mizah kavramı incelenecektir. Daha sonra kabadayılardan biyografilerinden tespit edilen veriler, Hobsbawm'ın sosyal eşkıya kalıbına oturtularak değerlendirilecektir. Çalışmamız sadece bir halk kahramanı / kabadayı / eşkıyayı işlememekte, değişik bölgelerden sayıca fazla kabadayıyı konu edinmektedir. Hobsbawm'ın kalıbını kullanarak yapılan diğer çalışmalardan en önemli farkı budur. Bu kalıptaki özelliklerin kabadayılık geleneğinde kendini nasıl gösterdiği ortaya çıkarılarak kabadayılık jargonu / kabadayılık geleneği veya kabadayılık folkloru bağlamında yeni veriler ortaya koyulmasına ve bu sınırlar dahilinde başka çalışmalar yapılmasına yol açılacaktır. Sözü edilen kapsamdaki çalışmalar grup folkloru açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

1.Yöntem

Bu çalışmada elde edilen veriler, Hobsbawm (1995)'ın "sosyal eşkıya" kalıbı bağlamında değerlendirilmiştir. Bu kalıp genellikle bir kahraman / kişi üzerinde uygulanmaktadır. Bu çalışmaya fark katan husus birden fazla kabadayının sosyal eşkıya kalıbı bağlamında ele alınmış olmasıdır. Bu yöntem izlenerek bir başlığa uygunluk sağlayan örnekler çeşitlendirilmiş ve bunlar halk bilimsel bakış açısıyla yorumlanmıştır. Verilerin elde edilmesinde "doküman analizi yöntemi" kullanılmıştır (Yıldırım-Şimşek 2005). Veriler ise büyük ölçüde Özçakır'ın (2021) *Develili Kabadayılar ve*

Âlemin Adamları adlı çalışmasından elde edilmiştir. Bu kitabın tercih edilmesinin nedeni kabadayı kavramının ve kabadayılarının yereldeki manzarasını iyi yansıtmasıdır. Kitapta yer alan bilgiler kabadayı olarak nitelendirilen kişilerle ve halkla birebir görüşölüp oluşturulduğu için hazırladığımız makaleye daha sağlıklı bir malzeme sunacağı düşünülmüştür. Ayrıca sadece bir ilçedeki kabadayıları değil, Adana, Niğde, Mersin gibi Kayseri'ye yakın bölgeleri; Antalya, Ankara, İstanbul gibi büyük illerdeki sosyal çevreyi kapsadığı için kabadayılarının portresini çizen bir çalışmadır.

2.İnceleme

2.1.Kabadayılarının Ad Alması, Lakapları ve Kabadayı Jargonu

Ad verme geleneği Türk kültüründe eski devirlerden beri önem verilen geleneklerden biridir. Kişi adları, kültür ve inanç dünyasını yansıtmaktadır. Aslında sadece kişi adları değil; yer adları, şehir adları, eşya adları gibi birçok alanda kullanılan adlar bazı izler taşıyabilir. Bunlarla ilgilenen dil bilimciler ad bilimi başlığı altında araştırmalar yapmaktadır. Ad bilimi araştırma alanındaki bu konu bir geleneğin ürünü olduğu için halk bilimini de ilgilendirmektedir.

Ad verme geleneği yanında bir de lakap verme / lakap takma geleneğinin varlığı bilinmektedir. İnsanların birbirleri hakkında birtakım gözlemleri sonucu oluşan lakaplar, ad ve soy ad dışında kişiye verilen bir tanımlama ismidir. Lakaplar bir sosyal kimlik olarak halk tarafından benimsenmiştir. Kişilerin fiziksel veya karakteristik özelliklerini, yaşamış oldukları bazı olayları işaret eden lakaplar sıralanan bu sebeplerden dolayı kültürel bir arka plana sahiptir. Zaten bu yönüyle de halk bilimi tarafından incelenmektedir (Özdağ, 2024: 300).

İlk örnekleri Türk destanlarında görülen lakaplar bazen aşağılayıcı bazen de övücü bir nitelikte olabilmektedir. Her iki durumda da lakabı veren halkın ince zekâsı ve mizah anlayışı öne çıkar. Lakaplar kişiye atadan miras kalmış olabilir veya yaşanılan çevre bir kişiye lakap yakıştırabilir / takabilir. İnsanlar alt kültür içinde genellikle lakaplarıyla bilinir. Lakaplar, kişiyi toplum içinde daha kolay ve pratik olarak tanıtan ve tanımlayan bir işleve sahiptir. (Erol Çalışkan, 2016: 105). Lakapların alt kültürde daha çok yer almasının nedeni ikili ilişkilerin alt kültürde daha yoğun olmasıdır. Lakaplar köy, kasaba gibi yerlerde komşuluğun ve yardımlaşmanın halen sürdüğü, insanların aynı ortamı paylaştığı alanlarda daha çok görülmektedir. Bunun yanında mesleki alanlarda veya toplumun başka alanlarında da kullanılmaktadır (Atlı, 2017: 103).

Destanlarda veya başka edebî metinlerde kahramanlar bir olay üzerine ad alabilir, ad aldıktan sonra bir erginlenme süreci yaşanabilir. Ad almak başlı başına bir erginlenme süreci olarak düşünülmelidir. Nitekim Uçkun, erginlenme sürecinde ad almaya dikkat çekmektedir. Dede Korkut Kitabı'nda ad alma bir sınama sürecidir. Kahramana ad verilmesi bir baş

kesmekle mümkün olmaktadır.⁴ Ad-san kazanmanın yolu yetenekli ve erdemli olmak; oturduğu yeri mücadeleyle almaktan geçer (2015: 39-40). Kabadayıların anıldığı lakaplar da aslında bir ad alma geleneğinin sonucudur. Onlar da bir olay sonucunda ad almışlar ve o adı aldıktan sonra kabadayılığa atılmışlardır veya doğrudan yaşanan bir olay da kabadayılığın kapısını açabilmektedir. Sonuç itibarıyla ad alma bir dönüm noktası olarak düşünülmelidir. Kabadayıların lakaplarını nasıl aldığını, toplum içinde nasıl anıldığını, tespit edilen örnekler üzerinden açıklamak daha uygun olacaktır:

Türk kültür tarihinde ve destanlarda ad almanın çeşitli aşamaları ve sosyal işlevleri olduğu gibi bazı sosyal gruplarda da ad alma bazı aşamalar sonrası olabilmektedir. Erginlenme adayı olan bir kişinin erginlenme öncesindeki adıyla erginlenme sonrasındaki adı farklıdır (Abalı, 2016: 27). Yaşanılan erginlenme kişiye bir ad vermektedir. Alaattin adlı kabadayının da Keş Alaattin lakabıyla anılması bir olay sonucunda olmuştur. Bu olay onun ad almasında ve ünlenmesinde bir dönüm noktasıdır. Onun erginlenmesinin şu olayla gerçekleştiği söylenebilir: Sinema çıkışında Alaattin'e biri saldırmıştır. Saldırı sonucu yıkılan Alaattin yerinden kalkarak saldırganı yere sermiş; attığı nara ise uzak caddelere kadar duyulmuştur (Özçakır, 2021: 20-21). Alaattin Özdemir artık toplumda Keş Alaattin lakabıyla anılmaya başlamış ve bu lakap onu yeni bir kalıba sokmuştur.

Bazı kabadayılar lakaplarından hoşnut olmamakta hatta rahatsızlık duyabilmektedir. Fakat bu durum gerçeği değiştirmez; halk birisine bir lakap verdiğinde o kişi öylece anılır. Nitekim "Yiğit lakabıyla anılır." şeklinde bir atasözü de vardır. Kaldı ki kabadayılar topluma mal olmuş, sosyal kişiler oldukları için her zaman bireysel kararlar verememekte çoğu kez toplumun kararına ve tercihinine tabi olmak zorunda kalmaktadır. Bunun en iyi örneği Gâvur Ali'dir. Ali Beşparmak, Gâvur lakabından rahatsızdır. Özçakır'a, Gâvur lakabını kitaba yazmamasını söylese de Özçakır bunu kabul etmemiş, bundan rahatsız olmaması gerektiğini ifade etmiştir (2021: 91-92).

Çalışmada geçen bazı kabadayıların lakaplarını şöyle sıralamak mümkündür: Ankaralı Kabadayı Piç Hüseyin, Keş Alaattin (Özçakır, 2021: 23), Adanalı Zeki, Külçeler, Tarsus Canavarı (Özçakır, 2021: 24), Ayı Kazım, Dabak Hasanların Ali (Özçakır, 2021: 25), Gâvur Ali (Özçakır, 2021: 27), Şarapçı Yücel, Balıkçı Ahmet, Jilet Yaşar (Özçakır, 2021: 62), Kebelinin Abdıraman (Özçakır, 2021: 95), Korsan Mehmet (Özçakır, 2021: 103), Kirli (Özçakır, 2021: 112), Sarı İsmet (Özçakır, 2021: 115), Avşar Ali (Özçakır, 2021: 129), Pala Şükrü (Özçakır, 2021: 133), As Şükrü (Özçakır, 2021: 163).

Halk bilimsel açıdan düşünüldüğünde argo, mesleki veya sosyal bir grubun ortaklığı sonucu oluşan konuşmalık bir halk bilimi türüdür. Bir sözcük, konuşma grubunun özel sözcük hazinesinden ortaya çıkıyorsa ve gruba özgü olarak kalmaya devam ediyorsa jargon olarak adlandırılır. Fakat o sözcük söz konusu gruba ait olmaktan çıkıp genel kullanıma giriyorsa argo

⁴ Jean Paul Roux, kan dökmeyi ad almanın bir gerekliliği olarak görerek bunu da erginlenme sürecinin bir aşaması olarak kabul eder (Uçkun, 2015: 39).

kabul edilir. Bu durumda hemen hemen her meslek grubunun veya bazı sosyal grupların az veya çok kullandığı jargon ürünleriyle argoyu beslediği düşünülmektedir (Çobanoğlu, 2016: 66). Bu görüşlerden yola çıkılarak kabadayılardan argo kullanımının daha yoğun olduğu söylenebilir. Jargona daha yakın duran sözcükler de tespit edilmiştir. Öncelikle argo kapsamına bakılabilir: Kozanın Kazım'ın İsmet İnönü'ye ithafen söylediği iddia edilen "İsmet Paşa, uk dedin senin ocağına sı...tın, guk dedin benim ocağıma sı...tın." cümlesi; "Vay anasını be Kaymakçı!.. cümlesindeki şaşırmayı belirten ünlem ifadesi; "Bana bundan sonra pancar ek diyenin taa a... indiririm!" cümlesi argoyu örneklemektedir (Özçakır, 2021: 71-72).

Jargon olarak kabul edilebilecek bazı ifadeler de rastlanılmaktadır. Kabadayılıkta yazılı olmayan kurallar vardır ve bunlar kendi dünyalarında herkesçe bilinir. "Kabadayılardan vefa duygusu yüksek olur." (Özçakır, 2021: 39). Bu cümlede bir gelenek veya kabadayılığa ait bir özellik göze çarpmaktadır. Yine kabadayılıkta *örfyürütmek* diye bir tabir vardır ve yaygın olarak kullanılır. Örf yürütmek; kuralları işletmek, kendine has kurallar oluşturmak, yazılı olmayan ama etrafta bilinen kuralları duyurmak gibi anlamlarla açıklanabilir. Özçakır da bunu kabadayılar için çok kullanır. Söz gelimi Gâvur Ali lakaplı kabadayı 1955-1965 yılları arasında Ankara Bentderesi, Samanpazarı'nda örfünü yürütmüştür (Özçakır, 2021: 89). Memlekete, aileye, yaşanan olaya, yaşanan çevreye göre lakaplar verilen kabadayılar kendilerine özgü ifadeler, cümleler kurarak bir kabadayı jargonu oluşturmaktadır. Genel kullanımda yer alsa bile bazı sözcükler veya ifadeler hatta cümleler kabadayılık sınırında daha farklı anlamları kapsadığı sürece jargon ürünü olarak kabul edilmelidir.

2.2.Kabadayılık-Mekân İlişkisi

Mekân insanın ve eşyanın kendine varlık bulduğu bir alandır. Gerçek mekân olarak hayatımızda var olan bazı yerler kültürel ve sosyal açıdan birtakım özelliklere ve işlevlere sahip olabilmektedir. Başaran, geçmişe ait hiçbir şeyin mekândan bağımsız olmayacağını söyleyerek mekânı, hatırlamanın en önemli kolaylaştırıcılarından biri olarak görmektedir (Başaran, 2021: 643). Kültürel mekân ya da sosyal mekânlar bazen kişilerin hayatında özel bir anlam ifade etmekte, kişiyi hayati derecede etkileyebilmekte hatta bir grup / topluluk veya kesimle anılabilmektedir.

Mekânın bir toplulukla veya çeşitli ortak noktalardan oluşan bir grupla anılması hayatın her alanında görülebilir. Siyasi partiler, hükümetler kendi düşünce dünyalarını veya ideolojilerini yansıtan mekânlar oluşturabilmektedir. Bu husus cumhuriyet döneminde zaman zaman tespit edilebilmiştir (Akçakaya, 2022: 5). Kabadayılardan sık bulunduğu mekânlar arasında, en azından bu çalışmada, siyasetle ilişkilendirilebilecek yerler tespit edilememiştir. Bunun dışında ise mekân, kabadayılardan hayatında simgesel bir değer olarak görülebilir. Nitekim kültürel belleğin mekânlarla kendini tanımlayıp imgeler biçiminde şekillendiği ifade edilir (Aksoy Arıkan,

2021: 146). Kabadayı olarak nitelendirilen kişilerin bulunduğu mekânlar da kültürel belleğin dinamik bir parçası olarak düşünülebilir.

Kabadayılar açısından önem arz eden bazı mekânlar tespit edilmiştir. Bunların başlıcası hapishanelerdir. Hapishane, kabadayıyı “kabadayı” yapan bir mekândır. Kabadayılardan birçoğu hapishaneye girdikten sonra değişime uğramıştır ve toplum tarafından da hapishaneye girip çıkan kişinin kabadayı olarak algılanması daha kolay olmuştur. Söz gelimi Alaattin Özdemir, yaşadığı yaralama olayı sonrasında ilçede ve yörede kabadayı olarak bilinmeye başlamıştır. Gâvur Ali’nin hapishanede kalması yine bir erginlenme⁵ mekânı olarak düşünülebilir. Gâvur Ali, Ulucanlar Cezaevi’nde ünlü kabadayı Develili Şevket Ağa ile birlikte cezasını çekmiştir (Özçakır, 2021: 89). Sarı İsmet de cezaeviyle dönüm noktası yaşayan / erginlenen kabadayılardandır. 18 yaşında adı bir cinayete karışır ve cezaevine girer. Cezaevi çıkışında ise cezaevinde tanıştığı kabadayılardan ortamında kendini bulur. Ankara’nın ünlü kabadayısıyla çalışır. Güven Park civarında sözü geçen bir kabadayı olarak bilinir (Özçakır, 2021: 115).

Bulunulan iller, ilçeler, mahalle ve semtler kabadayılıkta simge haline gelebilmektedir. Kabadayılardan yaygın olduğu yıllarda, kendi yöresinde bir isim yapan kabadayı mutlaka büyükşehirlerle yönelmiştir. Ya bir süre büyükşehirde kalıp memlekete dönmüşler ya da temelli olarak büyükşehirde göçmüşlerdir. Bu iller; Ankara, İstanbul, Antalya gibi büyükşehirlerdir. Ankara’da ve İstanbul’da ise özellikle bazı semtler kabadayılar için mutlaka gidilmesi gereken yer konumunda olmuştur.

Mekân sadece bir nesne veya somut fiziksel bir yer değildir. Mekân tüm boyutlarıyla gerçek ve kavramsal alanıyla birlikte düşünülür. Toplumsal açıdan bakıldığında sürekliliği olan, hareketli ve dinamik yapısı göze çarpar (Azizzade Jular, 2022: 32). Kabadayılardan sık bulunduğu mekânlardan olan Bentderesi de hareketli, dinamik yapılı ve sadece fiziksel boyutuyla düşünülemeyecek nitelikte bir mekân olarak ele alınabilir. Bentderesi, Osmanlı’da dericilik işi yapan ahilerin faaliyet gösterdiği bir bölgedir. O dönemlerde Bentderesi’nin adının Hatip Çayı olduğu söylenmektedir. Cumhuriyet döneminde Bentderesi Ankara kabadayılarının uğrak mekânıdır. Kavgalar, çatışmalar bu civarda eksik olmaz. Mekânın kişiye etkisi bağlamında bazı kabadayılar böylesi mekânlarda kendini kabadayı âleminin içinde buluverir. Karaemir’in İzzet de bahsedilen şekilde mekândan etkilenir. Bentderesine uğradıktan sonra Ankara kabadayılarının arasına karışmıştır (Özçakır, 2021: 75-76). Arap Cemal adlı kabadayı Kadırga semtinde açtığı kahvehane ile adını âlemde duyurmaya başlar ve isim yapar. Bu mekân onu artık Gedikpaşa, Çemberlitaş, Kadırga başta olmak üzere İstanbul’da bilinen bir kabadayı yapmıştır. Kabadayılar mekân içinde mekâna dahi önem vermiştir. Yani bir mekân içinde simgeleştirdikleri,

⁵ Erginlenme, kültürel bir olgu olarak değişen biçimleri ve yansımalarıyla halk biliminin ilgilendiği konulardan biridir (Aça, 2018: 31). Kabadayılardan mekânın etkisiyle de bir erginlenme yaşadıkları söylenebilir.

kendine özgü olarak ortaya çıkardıkları bazı nesneler, alanlar yaratabilmişlerdir. Arap Cemal'in de kahvehanesinde kendine ait bir masası vardır ve bu masaya kendinden başka kimse oturamaz. Kahvehaneye giriş yaptığında omzunda ceketiyledir ve herkes ona saygı gösterir. Bahsi geçen Gedikpaşa, Çemberlitaş ve Kadirga aynı zamanda Arap Cemal'in kardeşi Derviş Ağa için de simge mekânlardandır (Özçakır, 2021: 105-107). Anlam yüklenen mekânlardan diğerleri ise Ulus'ta Cihan Kahvesi ve Düşüş Kahvesi'dir. Düşüş Kahvesi iki bölümden oluşan büyük bir kahvehanedir. Kahvehanenin bir bölümüne üç basamaklı merdivenle çıkılır ve bölümde sadece kabadayılarla onların yakınları oturur. Bu kabadayılardan biri de Pala Şükrü'dür (Özçakır, 2021: 133).

Mekân kabadayılık vasfını kazandırdığı gibi şöhreti veya gücü azalan bir kabadayının eski şöhretine ve gücüne kavuşmasında yeniden rol oynayabilmektedir. Karaemir'in İzzet Ankara'dan Develi'ye döndükten sonra özel hayatında bazı sıkıntılar çekmiş,1946 yılında yeniden evlilik yapıp Ankara'ya gitmiştir. Orada yeniden Bentderesi'ne kunduracı dükkânı açmıştır (Özçakır, 2021: 79). Kendini kabadayı âleminde bulduğu Bentderesi'ne yeniden teslim etmiştir.

Cumhuriyet öncesinde ve Cumhuriyet sonrasında Türkiye'de eğlence mekânlarının bir dönüşüm içinde olduğu bilinmektedir. Söz gelimi meyhaneler, kabadayıların eğlendiği, haraç topladığı veya başka vesilelerle bir araya geldiği mekânlardandır (Yaltırık, 2019: 501) Günümüzde ise meyhaneler daha çok alaturka müzik ve rakı gibi öğelerle özdeşleştirilmiş, nostaljinin yaşatılmaya çalışıldığı ve tüketim açısından da *kalburüstü* olarak görülen yerlere dönüşmüştür (Yaltırık, 2019: 514) Bu çalışmaya konu edilen kabadayıların ortaya çıkmaya başladığı yıllarda ise meyhaneler kabadayılar açısından daha işlevsel mekânlardı. Nitekim kumarhane, gece kulübü, kahvehane, bar, pavyon, gazino türü yerler kabadayılarının en çok boy gösterdiği ve varlık bulunduğu mekânlardır (Özçakır, 2021: 26). Develili Kabadayı Baba Kazım'ın İstanbul Beylikdüzü'nde Hollywood Gazinosu adlı bir işletmesi vardır. Bu işletme o yıllarda oldukça ünlü bir mekân olarak bilinmektedir. Baba Kazım bu mekânda birçok ünlü sanatçıyı konuk etmiş ve onlarla tanışıklığını ilerletmiştir. Burada dostluk kurduğu bazı sanatçıları memleketi Develi'ye götürmüştür. Hüner Coşkun, Muazzez Ersoy ve Sezen Aksu gibi isimlerin söz konusu mekânda sahne aldığı da söylenmektedir (Özçakır, 2021: 98). Develi'de de şehir kulübü, belediye gazinosu (Özçakır, 2021: 68) kabadayılar açısından önemli mekânlardandır. 1970'li yıllarda "belediye gazinosu" olarak bilinen bir mekân işletilmiştir. Kabadayılarının vazgeçilmez mekânı olarak bilinen bu gazino çok olaya tanıklık etmiştir (Özçakır, 2021: 46).

Genel olarak bakıldığında mekânın, kabadayılar tarafından günlük hayatın sıradan bir parçası olarak görülmediği söylenebilir. Mekân onları yerine göre kalkındıran, ağırlayan, dönüştüren, değiştiren, sakinleştiren hatta "yollarını değiştiren" bir unsurdur.

2.3.Kabadayılıkta Sosyal Çevre

Kabadayılıkta bazı geleneklerin olduğunu söylemek mümkündür. Ahilik geleneğinde, âşıklık geleneğinde adını sık duyduğumuz usta-çırak ilişkisi, soyaçekim gibi hususlar kabadayılıkta da başka bir formla karşımıza çıkmaktadır. Bir esnafın, meslek erbabının çırak yetiştirmesi, bir âşığın / ozanın usta-çırak ilişkisiyle geleneği öğrenmesi gibi kabadayılar da ailenin ve yakın çevrenin etkisiyle bu yolda yürüyebilmektedirler. Söz gelimi Keş Alaattin hayatında dört kişiyi usta olarak örnek aldığını söyler. Bunların ikisinden masa adabını ve kimsenin namusuna bakmaması gerektiğini öğrenir. Diğer ikisinden ise güzel giyinmeyi ve toplum içinde konuşmayı öğrenir. Bu iki kişiden biri de babasıdır (Özçakır, 2021: 43). Bu durumda ailede kabadayılıkla ilgili örnek aldığı kişilerin bulunması usta çırak ilişkisini akla getirmektedir. Develi yöresinde ve daha sonra İstanbul'da Maşlak Kardeşler olarak bilinen Arap Cemal, Derviş Ağa ve Maşlağın Rıfat adlı üç kardeşte yine soyaçekimin etkisini görmek mümkündür. Soyaçekimin görüldüğü diğer kabadayı ise Basık Derviş'tir. Basık Derviş, Pala Şükrü adlı kabadayının kız kardeşinin oğludur (Özçakır, 2021: 135).

Kabadayıların sosyal çevre edinmelerinde bulundukları mekân önemli bir unsurdur. Hapishanede geçirdikleri süre içinde ülke genelinde şöhreti olan kabadayılarla tanışıklıkları olmuştur. Hapishane ortamında kurulan dostluklar hapishane çıkışında da devam etmiştir. Keş Alaattin ilk kez hapishanede kaldığında ünlü kabadayılarla tanışmıştır (Özçakır, 2021: 23-24).

Kabadayı olma hevesiyle bazı gençler kabadayılara sataşmış, kendilerini ispat etmek için kabadayıları bir merdiven olarak görmüştür. Böyle bir tercihle üne kavuşmayı uman gençler çoğu zaman kabadayılara yenik düşmüş ve umduğunu bulamamıştır. Bazen de kabadayılar şöhretlerinin azaldığı dönemlerde bu yola başvurmuş, bir kavgayla seslerini yeniden duyurmak istemiştir. Keş Alaattin bir dönem şöhretinin zarar gördüğünü düşünerek bir kavgaya karışmış ve şöhretini yeniden güçlendirmiştir (Özçakır, 2021: 45-50).

Hemşehricilik,⁶ hemşehriye bağlılık ve sevgi kabadayılıkta yaygındır. Keş Alaattin hapishaneye girdiğinde bir kavga çıkacakken onu hemşehrisi

⁶ Hemşehricilik yanında bir de ilçe milliyetçiliği denilebilecek bir durum söz konusudur. Çalışmamızda büyük ölçüde verileri aldığımız *Develili Kabadayılar ve Âlemin Adamları* (2021) kitabının yazarı Özçakır, Develili Şaban adlı kabadayı ile ilgili bilgi verirken şu cümleyi kurmaktadır: "Yazar Halil Soyuer'in Ankara Kabadayıları adlı eserinde yer verdiği kabadayı Şaban, Develili olmasına rağmen Ankara'da Kayserili Şaban diye nam salmıştır" (Özçakır, 2021: 137). Özçakır'ın bu cümlesi ilçe milliyetçiliği kokmaktadır. Develi, Kayseri'nin bir ilçesidir ve bu durumda Develili olan birinin Kayserili olarak anılması kadar doğal bir şey yoktur. Fakat Özçakır Develili olmasına rağmen Kayserili olarak anılmasını olağan dışı bir durum gibi anlatmaktadır. Bu durum Develi'ye veya Özçakır'a has bir tutum değildir. Türkiye'de birçok ilde veya ilçeler / iller arasında böylesi bir rekabet, fanatizm ve sahiplenme görülmektedir. Bazı Ofluların Trabzonluyum dememesi, bazı Elbistanlıların Kahramanmaraşlıyım dememesi gibi. Başka çalışmalarda bu konu irdelenebilir.

Hasan Pancaroğlu uyarır ve korur (Özçakır, 202: 28). Kebelinin Abdıraman, İstanbul'da bir iş hanında hemşehrisi Seyfullah Uzun'un Ermeni ustalar tarafından sıkıştırıldığına şahit olur. Olayı görür görmez elindeki falçatayla nara atarak ortalarına dalar ve hemşehrisini kurtarır. Ermeniler oradan uzaklaşır (Özçakır, 2021: 95). Kabadayılar yaşadıkları yöreye / ilçeye aşırı sahiplenme gösterebilmektedirler. Develili Şaban olarak bilinen kabadayıya Ankaralı Kabadayı Arnavut Abidin'in "Ulan Şaban Develi'den gelip burada adam mı oldun?" diyerek çıkışması ve Develi'yi böylece küçümsemesi Şaban'ı çok sinirlendirmiştir. Şaban, Arnavut Abidin'i yere yıkar, bıçakla gözünü oyar ve bundan dolayı 18 yıl ceza alır (Özçakır, 2021: 137-138).

Devlet adamlarıyla, siyasetle ve bürokrasiyle arası çok iyi olan kabadayılar vardır. Alaattin Özdemir, ilçesinde bir restoranda Develi bürokratlarını ağırlamıştır (Özçakır, 2021: 36).

Kabadayılar birbirlerine sahip çıkar, destek olurlar. Ünlü kabadayı İskender Çolak kaçak yaşadığı yıllarda Develi'de Keş Alaattin'in evinde bir süre saklanır. Keş Alaattin bürokrasi içindeki tanıdıkları sayesinde onu yakalatmaz. Yıllar sonra Alaattin Antalya'da iş yeri açtığında İskender Çolak da ona çok destek olur, onun piyasada tutunmasını sağlar. Alaattin de onun adını yeğenine verir (Özçakır, 2021: 38-40). Tüm bunlar karşılıklı vefayı sosyal çevrenin rolünü göstermektedir.

Kabadayılar sosyal hayatta büyük etki bırakabilmektedir. Bu etki sonucunda bazen halk bazen de kabadayının yakınları kabadayılara türkü söylemiş, ağıt yakmıştır. İmamkullulu Kazım da bunlardan biridir. Adına yakılan ağıtın bir bölümü şöyledir: "Dağlar açtı çüceğini / Bulamadım kaçagımı⁷ / Yaraladın Kazım oğlum / Bozulattın Hacı Ağa'nı" (Özçakır, 2021: 120).⁸

2.4.Sert Mizaçla Mizahı Buluşturan Kabadayılar

Gülme eylemi insana özgü olan ve fizyolojik, psikolojik, toplumsal yönleriyle ele alınabilen bir eylemdir. Gülmeyi anlamamanın yolu, onu topluma yerleştirmekten geçer. Gülmenin yararlılık işlevi toplumsal bir işlevdir. Birlikte yaşamamanın bir gereği olarak da gülme toplumsal bir anlam taşımalıdır (Bergson, 2019: 15). Gülmenin bahsedilen toplumsal yönü bu çalışmanın konusuyla daha ilgilidir. Kabadayılar da toplumsal bir karakter sergiledikleri için gülme eylemiyle düşünüldüğünde yine toplumsal sınırlar içinde değerlendirilmelidirler. Söz gelimi Keş Alaattin, Kayseri Cezaevinden Tekirdağ cezaevine nakledilir. Cezaevinin ilk günlerinde çay servisi yapan gence Develi ağzıyla "Sağol ağzını yidiğim" diye bir teşekkür ifadesi kullanır.

⁷ İmamkullulu Kazım'ın kaçakçılık yaptığı ve kaçak olarak memleketinden uzak kaldığı zamanlardan bahsediliyor olmalı.

⁸ Bu ağıtın bir bölümü İzzet Altınmeşe tarafından türkü olarak okunmuştur. Burada ise şu dizeler yer almaktadır: "Şu Kozan'a çöl diyorlar / Galasına sur diyorlar / Yarım gelir de gider / Acışar'a göl diyorlar. Ağlama gelinim döndü / Zaten ciğerim yandı / Yedi sene yol bekledik / Emegim çora döndü" (Özçakır, 2021: 121).

Bunu duyan bir mahkûm da koğuş ağasına gidip Alaattin'in çaycıya "sulandığını" söyler. O da Alaattin'i ortadan kaldıralım diye karar verir. Koğuştaki Adanalı Zeki durumu duyunca onlara izahta bulunur ve Develi ağzında kullanılan bu sözü açıklar. Bu sırada çaycı yine ikramda bulunur ve Keş Alaattin aynı ifadeyi yine kullanınca hep birlikte gülüşürler (Özçakır, 2021: 24). Burada görüldüğü üzere toplumsal özellikler göz önünde tutulursa söz konusu mizah ortaya çıkıyor ve gülme eylemi gerçekleşebiliyor. Eğer Keş Alaattin'in memleketinde kullanılan bu kalıp ifade bilinmeseydi ortaya mizah çıkmaz hatta gerginlik tırmanabilirdi.

Kabadayılarda mizahına kara mizah demek daha doğru olabilir. Çünkü "kara mizahın karakteristiğinde yergi vardır. Yergi yapılırken mizahi kurgu bir başkaldırıya dönüşebilir" (Dursun, 2024: 41). Mizahın yapısında eleştiri amacı her zaman olabilir. Fakat âsi tutum veya bir başkaldırı kara mizahta daha ön plandadır. Kara mizah toplumun sesi olabilir, vicdanların tercümanı haline gelebilir. Görülen yanlışlıklar kara mizah sayesinde açıklıkla dile getirilebilir. Kara mizah bu eleştiriye / yergiyi yaparken de her zaman sert ve ciddi olmaz bazen de gülme yoluna gider. Aslında kara mizah hem güldüren hem düşündüren bir yapıdadır (Dursun, 2024: 43).

Mizahın bilişsel, duygusal ve sosyal yönleri psikoloji bilimi tarafından ortaya konulmaktadır. Aynı zamanda mizahın yapısında eleştirel düşünmenin çok önemli olduğu ifade edilmektedir. Hatta mizahsız eleştirel düşünce, eleştirel düşüncesiz de mizahın var olamayacağı dile getirilmiştir (Kolburan vd., 2017: 1). Kabadayılar da hem bireysel yönleriyle hem toplumsal yönleriyle mizahla birlikte düşünülmelidir. Bergson'un "karakter komiği"nden söz etmek bu bahsi güçlendirecektir. Komik kişi toplum içinde ahlaken olumlu, insanlara saygılı olabilir ama bunlara rağmen topluma uyum sağlayamamıştır. Zaten onu komik yapan toplumla uyuşamamasıdır. Toplumdan uzaklaşan herkesin gülünç olduğu düşünülür. Bununla birlikte insanları güldüren şeyler genellikle kusurlardır. Kusur ise ahlaka aykırılıktan değil, topluma aykırılıktan kaynaklanır ve bu yüzden güldürür. Kusurun güldürebilmesi ise insanı duygulandırmamasına bağlıdır. Bir kusur eğer karşıdaki kişiyi duygulandırıyor ise artık gülünç olmaktan çıkmıştır (Bergson, 2019: 94-95). Bergson'dan özetlenen bu görüşten sonra kabadayılarda mizah yönü daha iyi anlaşılmaktadır. Kabadayılar da birçok yönleriyle toplumdan uzaklaşan insanlardır. Ahlaken sorunlu kişiler olmasalar bile topluma aykırılık sergilemekte ve bu nedenle gülünçlük yaratmaktadırlar. Ayrıca kabadayılarda ilişkilerinde duygu kavramının daha sönük olduğu düşünülebilir. En azından burada verilen mizahi örnekler insanı hüznendiren bir duygu taşımamakta; aykırılıktan kaynaklanan komiklik taşımaktadır.

Kabadayılar, özgüveni yüksek insanlar olduğu için zor bir durumda bile soğukkanlılıklarını bozmayabilirler. Hatta zorda kaldıkları bir durumda veya bir haksızlık karşısında pratik zekâlarıyla hazırcevap bir davranış sergilerler. Bazen de kabadayılıkla ilgili bir geleneği, yazılı olmayan kuralı mizahi üslûp yoluyla sezdirebilirler. Bunlara örnek kesitler vermek yararlı

olacaktır. Kozanın Kazım adlı kabadayı, ilçenin kaymakamı ile birlikte Kızık köyüne gider. Muhtara misafir olurlar. Muhtar bir müddet sonra Kozanın Kazım'a tavuk mu horoz mu keseyim diye sorar. Kazım ise "Ulan muhtar, kazanın kaymakamı ve belediye reisi gelmiş. Sormana ne gerek var? Tavuğu da kes, horozu da kes!" (Özçakır, 202: 68). Burada Kozanın Kazım, geleneklere göre misafir ağırlamanın nasıl olacağını tatlı-sert bir dille mizah üzerinden öğretmektedir. Eli açıklık, cömertlik dersi vermektedir. Kozanın Kazım Kayseri'de mahkemede yargılanırken hakim ona daha önce bir suçla karışıp karışmadığını sorar. O da "hayır hakim bey, ilk suçum" diye cevap verir. Hakim ise dosyayı inceleyip 17 kez suçla karıştığını ve neden yalan söylediğini sorar. Kozanın Kazım da o suçlara Develi'de karıştığını, Kayseri'de ilk kez şimdi suçla karıştığını söyler. Hakim bu duruma gülmekten kendini alamaz (Özçakır, 2021: 68-69). Kozanın Kazım Develili kabadayılar arasında en nüktedan kabadayı olarak tanımlanabilir. Hatta onun yakın arkadaşı Şahin Köylüoğlu, Kozanın Kazım'ın mezar taşına şunları yazdırır: "Ünlü kabadayı Kazım Kozan / Kendisi nüktedan bir ozan / Cezaevine on yedi cızık cızan⁹ / Hayatta çalışmadan kurdu düzen / Aramızdan ansızın sessizce sızan / Ünlü kabadayı Kazım Kozan-1974 Ruhuna Fatiha" (Özçakır, 2021: 69).

Kabadayıların mizahı uyumsuzluk kuramı ile de düşünülebilir. Morreall'ın¹⁰ *şeylerdeki uyumsuzluk ve sunuştaki uyumsuzluk* (Güvenç, 2011: 161) başlıkları üzerinden düşünüldüğünde uyumsuzluk, kabadayıların yaşamlarında kendini göstermektedir. Kozanın Kazım'ın yaşadığı şu olay ifade edilen mesaj açısından uyumsuzluk olarak göze çarpmaktadır. Bu uyumsuzluk ise mizahı yaratmaktadır: Ramazan ayında Kozanın Kazım oruç tutmaz ama her gece sahura kalkar. Bir gün hanımı ona "Kazım ağa hem oruç tutmuyorsun hem de benimle her gün ellik¹¹ yiyorsun, olur mu böyle?" diyince Kazım ağa cevabı şöyle olmuştur: "Bre avrat! Zaten oruç tutmuyoruz. Elliğe de kalkmayalım da hepten mi gâvur olalım?" (Özçakır, 2021: 69).

Kabadayıların siyasilerle devlet adamlarıyla ilişkileri, bazılarıyla da samimiyeti olmuştur. Gümrük ve Tekel Bakanı olan Develili Mehmet Yüceler'e Kozanın Kazım mektup yazmıştır. "Bana bak Mehmet! Duydum ki içki bakanı olmuşsun. Benim rakıyı unutma..." Bu mektubu alan Bakan Mehmet Yüceler, Kozanın Kazım'ı çok iyi tanıdığı için ona bir hediye kolisi yaptırır ve içine alkol, tütün ürünleri koyar; Kozanın Kazım'a gönderir. Kozanın Kazım hediyesini alınca bir mektup daha yollar ve der ki "Aferin lan Memmet! Görevini iyi yapıyon, böyle devam et" (Özçakır, 2021: 69).

Kozanın Kazım bir gün arkadaşlarını davet edip onlara masa kuracağını vaat eder. Arkadaşları davet günü Kazım'ın yanına gelirler ki

⁹ Kozanın Kazım'ın 17 kez hapisaneye girdiği anlaşılmaktadır. Burada cızık cızan (çizik çizen) ifadesiyle bu durum söylenmek istenmiş olmalıdır.

¹⁰ Geniş bilgi için bk. (Morreall, 1997).

¹¹ Develi yöresinde ve Anadolu'da birçok bölgede sahur sözcüğü yerine kullanılan sözcüktür. Erlik biçiminde bilinir. Anadolu'da kullanıldığı bölgeler ve ayrıntılı bilgi için bakınız: Derleme Sözlüğü (URL 1).

Kazım Ağa rakısını açmış, masasını kurmuş tek başına keyif yapıyor. Arkadaşları ona söz verdiğini hatırlatır ve Kazım Ağa da “o günkü aklımı getirin size kısır koyun keseyim.” diyerek kaçamak bir cevap verir (Özçakır, 2021: 69-70).

Gülmenin, insan açısından birçok işlevi vardır. Kabul görmeme, alay edilme, dışlanma gibi durumlarda bir birey toplum tarafından ağır biçimde cezalandırılmış olur. Bu pozisyonlara düşen insana başka insanlar gülebilmektedir. Gülme eylemini yapan kişi hiçbir zaman gülünen kişinin yerinde olmak istemez. Fakat gülünen kişi düştüğü durumun verdiği hırsla hatasını düzeltebilir veya en azından bu yönde bir çaba gösterebilir. Yani gülmenin olumsuz görünen yüzü yanında kişinin hatasını düzeltmesini sağlayan olumlu yönü de vardır. Gülme yoluyla verilen ceza bazen toplum yararına bir iyiliğe dönüşebilmektedir (Öğüt Eker, 2017: 53-54). Aktarılan şu kesit de konuyu tam olarak örneklendirmektedir: Kozanın Kazım, Hacı diye birine para verir, 35'lik rakı alıp getirmesini söyler. Hacı parayı aldığı gibi kahvehaneye gider ve parayı kumarda kaybeder. Kozanın Kazım içkisini başkasına aldırması, içmiş ve sarhoş olmuştur. Hacı'yı bulup yanına çağırır. Ona şu sözleri söyler: “Ulan Hacı sana sövsem unutursun, seni dövsem unutursun, seni kovsam unutursun. Şimdi sana unutmayacağın bir iş yaptıracağım.” Davulcu Tüysüz Duran'ı çağırır ve ona bir davul aldırıp Hacı'ya davul çalmayı öğretmesini emreder. Bu olaydan sonra Hacı artık düğünlerde davul çalarak rızkını kazanmaya başlar ve bir meslek sahibi olur (Özçakır, 2021: 70). Burada aslında Hacı adlı kişi, bazı hakaretler sonucu dışlanmış, aşağılanmış ve cezalandırılmak istenmiştir. Dışarıdan bakıldığında gülünç gibi algılanabilecek bu olay aslında söz konusu kişiye bir iyilik olarak dönmüştür. Hacı adlı kişi verilen ceza sonucunda meslek sahibi olmuştur.

Kozanın Kazım bir gün kahvehanede otururken rakının kapağını açar ve tam o sırada Kaymakçı Hüseyin içeri girer. Aynı olay birkaç kez yaşanınca Kozanın Kazım “Vay anasını be Kaymakçı! Ne zaman rakının kapağını açsam sen damlıyorsun. Rakının kapağından mı çıktın, yoksa şişeden mi düştün?” diye söylenir ve tüm kahvehane bu olaya güler (Özçakır, 2021: 71).

Mizahın kendini gösterdiği başka bir alan da siyasettir. Siyasi mizah toplumu veya yönetenleri eleştirme amacı güdebilir. Siyasi mizah bağlamında siyasi fıkralar da bilinmekte ve bu fıkralarda da eleştiri, muhalefet etme öne çıkmaktadır (Şahiner, 2023: 487-488). Kabadayılarda da siyasi mizah yönü vardır. 1950 yılında İsmet İnönü yönetimi, iktidarı Demokrat Parti'ye devreder. Bu duruma sinirlenen Kozanın Kazım'ın İnönü'ye bir mektup yazıp şunları söylediği iddia edilir: “İsmet Paşa, uk dedin senin ocağına sı...tın, guk dedin benim ocağıma sı...tın. Develi'de dört Ermeni'yi ben yiyordum, koca Türkiye'yi de sen yiyordun, nidecedin¹² de demokrasi haltını karıştırdın!” (Özçakır, 2021: 71). Burada dikkat çeken husus, tepkinin mizahla ve argoyle dile getirilmiş olmasıdır. Kişisel

¹² Ne yapacaktın?

görüşlerden oluşan ve siyasi yandaşlık üzerine söylenen cümleler olduğu açıktır. Kozanın Kazım'ın burada bir düzen değişikliğinden rahatsız olduğu düşünülebilir. Kabadayılık geleneğinin iktidar değişiminden olumsuz etkilenebileceğini düşünmüş olmalıdır.

Kozanın Kazım'ın ve Boncuk lakaplı bir çiftçinin yan yana bir tarlası vardır. Bu tarlalara pancar ekmişlerdir. Pancar söküm zamanı geldiğinde pancarları sökerler, aynı büyüklükte olan pancarları tartıya götürüp tarttıklarında ise Boncuk'un pancarları daha çok gelmektedir. Kozanın Kazım sinirlenmiştir. Kendisine pancar ekmeyi öneren pancar şefi de oradadır. Kozanın Kazım traktörün üstüne çıkar, kalabalığa döner ve şunları söyler: "Tanrı birdir, bilirim, bildiririm. Bana bundan sonra pancar ek diyenin taa a... indiririm!" Daha sonra ellerini açıp "Ey Ulu Tanrı! Aynı tarla, aynı emek. Bana verdiğin ürüne bak, bir de şu Boncuk denilen adama verdiğin ürüne bak! Bundan sonra orucunu da Boncuk tutsun, namazını da Boncuk kılsın!" diyerek konuşmasını bitirir (Özçakır, 2021: 71-72). Kozanın Kazım burada aslında çok sinirlidir, pancar şefine küfür de ettiği için onunla mahkemelik olmuş, ceza alıp hapishaneye girmiştir. Asi tavır dikkat çekicidir. Zaten namaz kılmadığı oruç tutmadığı (Özçakır, 2021: 69) halde bundan sonra Tanrı'nın kendinden namaz ve oruç beklentisine girmemesi gerektiğini söylemektedir. Böylece aslında kendini haklı çıkarma ve üstünlük kurma mücadelesine girmektedir. Oruç tutmamasının sebepsiz olmadığını işaret etmektedir.

2.5.Hobsbawm'ın Sosyal Eşkivalık Kalıbına Göre Kabadayılar

Kabadayılardan biyografilerden yola çıkarak Hobsbawm'ın sosyal eşkıvalık kalıbı çerçevesinde bazı tespitler yapılabilir. Hobsbawm'ın sıraladığı özellikler şunlardır:

"1- Erdemli bir eşkıya suç işleyerek değil, adaletsizliğin kurbanı olarak kanun dışına düşer. Ya da halk tarafından değil otoritelerce suç kabul edilen bazı eylemlerden ötürü hüküm giyer. 2- Adaletsizliğe karşı çıkar. 3- Zenginlerden alıp fakirlere verir. 4- Nefsi müdafaa ve öç alma dışında adam öldürmez. 5- Şayet yaşarsa, kendi halkına, şerefli bir adam ve topluluğun saygı duyulan bir üyesi olarak geri döner. (Zaten kendi halkını hiçbir zaman terk etmez.) 6- Ona hayran olunur, yardım edilir ve desteklenir. 7- Topluluğun hiçbir üyesi ona karşı olan otoritelere yardımcı olmayacağından, ancak ihanete uğrayarak öldürülür. 8- Görünmez bir yaratık, ele geçmez, kurşun işlemez bir insan olarak kabul edilir. 9- Âdil kralın ya da imparatorun düşmanı değil, orta tabakanın, ruhban sınıfının ve baskı yapanların düşmanıdır (Hobsbawm, 1995: 34-35). Aslında eşkıvalığın kendi kendine devrimci bir hareket durumuna gelmesi ve ona hakim olması çok da olağan değildir. Siyasi bir yapılanma veya alternatif oluşturma amacı da taşımaz (Hobsbawm, 1995: 89). Eşkivalık bu nedenle, her ne kadar toplumsal yönü ağır bassa da, bireyselliğin hafife alınamayacağı bir olgudur. Çalışmanın da tam bu aşamasında söz konusu kalıpta yer alan başlıklara kabadayılar

oturtulmuştur. Yapılan tespitler yorumlanacak ve ilgili başlıklarla şöyle tasnif edilecektir:

2.5.1.Erdemli Bir Eşkıya Suç İşleyerek Değil, Adaletsizliğin Kurbanı Olarak Kanun Dışına Düşer. Ya da Halk Tarafından Değil Otoritelerce Suç Kabul Edilen Bazı Eylemlerden Ötürü Hüküm Giyer.

Adaletsizlik sonucu kanun dışına düşen kabadayılardan ilki Keş Alaattin'dir. Alaattin, 17-18 yaşlarında yokluk içindeyken biriktirdiği parayla yeni giysiler alır, kravat takar ve takım elbise giyer¹³ ve sinemaya gider. İzlediği film ise Yılmaz Güney'in Çirkin Kral Affetmez adlı filmidir. Alaattin, Yılmaz Güney'de çok etkilenir ve sinema çıkışında bu ruh haliyle havalı havalı yürümeye başlar. İlçenin bilindik bir ailesinin oğlu Alaattin'in yolunu kesip "Ne o lan! Sen de mi elbise giydin, gravat taktın?" der. Alaattin bu sözlerle hakir görülmüştür. Takım elbise giymek ve kravat takmak onun hakkı değilmiş gibi bir adaletsizlikle yüz yüze kalmıştır. Orada büyük bir kavgaya tutuşurlar, Alaattin yere yıkılır. Tam o sırada cebindeki kamayı çıkararak büyük bir nara atar ve kendisini döven çocuğu yere savurur (Özçakır, 2021: 20-21). Burada bir adaletsiz tutumla karşılaşan Alaattin bunun sonucunda suça karışmıştır. Bu olay onun kabadayı olarak anılmasının Keş Alaattin olarak bilinmesinin kıvılcımıdır. Bu olayın tüm ilçede bilinmesi sonucunda Alaattin aslında "erginlenme"sini (Campbell, 2000) tamamlayarak kahramana dönüşmüştür. Zira doğadaki bu yeniden doğuş, halk anlatılarında özellikle kahramanın sıradan yaşamından uzaklaşıp, erginlenerek geri dönmesi şeklinde vücut bulmuştur (Abalı, 2016: 206).

Kabadayılar kendi kurallarını işletmeyi çok severler. Keş Alaattin, ilçesinde doğal bir park alanı olan Elbiz'i işletirken bir daire amirinin kendisine emirler yağdırması sonucunda amiri havuza attırmıştır. "Mecbursun, dediğimizi yapacaksın." gibi cümlelere dayanamamış ve amiri adamlarına yakalatıp havuza atmalarını emretmiştir (Özçakır, 2021: 51).

Kabadayılar bir adaletsizlik veya canlarına kastetme durumu olmadığı sürece suç işleme taraftarı değillerdir. Kamberli Mahir, İstanbul'da kabadayılarla bir toplantı sırasında iş bölümü konuşulurken uyuşturucu ticaretine ve kadın ticaretine şiddetli karşı çıkar. Kendisinin bu işleri yapmayacağını, yaparı da yaşatmayacağını söyler (Özçakır, 2021: 65). Erdemli bir kabadayı olduğu bu ifadelerinden anlaşılmaktadır.

¹³ Elbisenin kültürlerde bazı işlevleri vardır. Elbise, kişinin zihniyetine, dini yönüne bir işaret gösterebilir aynı zamanda toplumdaki gücüne ve itibarına dair nitelikleri de belirtebilir. Siyasetçi ve yöneticilerin takım elbiseleri de bu bağlamda değerlendirilir (Çeribaş, 2021: 1196-1197). Burada Alaattin Özdemir'in Keş Alaattin olma yolunda elbiseye yüklediği anlam dikkat çekicidir. Eline geçen ilk parayla takım elbise, ayakkabı alıp sık bir şekilde giymesi, karşısına çıkan kişinin takım elbise üzerinden ona sataşması elbiseye ve daha özelinde takım elbiseye yüklenen anlamla ilgilidir. Nitekim kabadayı olarak bilinen kişilerin giyim kuşamına dikkat ettiği, yumurta topuk olarak da anılan kunduralar giydiği bilinmektedir.

Adaletsizliğin kurbanı olan ve böylece yargılananlardan biri de İmamkullulu Kazım'dır. Köyün okulunu yakmakla suçlanır ve aleyhinde konuşan bir kadın "Eğer bu okulu Kazım yakmadıysa bana buradan köye varmak nasip olmasın!" diye yemin eder. Köye gittiği araç kaza yapar ve sadece o kadın ölür. Bu tesadüfi olay halk nezdinde Kazım'ın hanesine bir artı kazandırmıştır. Kazım sonraki mahkemede de serbest bırakılmıştır. Fakat Kazım'ın kanun dışı işleri artık başlamıştır. Bu olay sonrasında kaçakçılık yapmaya başlar. Adana, Kozan, Hatay ve Suriye'de 7 yıl dolaşmış; kaçakçılık yapmıştır. Eşkıya olarak anılmaya başlanmış, adına ağıtlar yakılmıştır (Özçakır, 2021: 117-118).

2.5.2. Adaletsizliğe Karşı Çıkar.

Adaletsizliğe karşı çıkan kabadayılardan olan Keş Alaattin kendisi de bir adaletsizlikte bulunduğu zaman bundan pişman olur. Adaletsiz olarak birinin malına zarar vermiş, sonrasında hatasını anlayıp gidip o kişiden helallik istemiştir. Söz konusu kişi de helal etmeyip, "ciğerlerin yansın, kan kus" diye beddua eder. Alaattin bu ahın tuttuğunu 15 yıl cezaevlerinde kan kustuğunu söyler (Özçakır, 2021: 25). Burada Allah'ın adaletine bir işaret vardır. Kişiye yapılan haksızlığın cezasının er veya geç çekileceği mesajı verilmektedir.

Tarsus Canavarı lakaplı kabadayı, Develi'den Mersin'e sebze almaya gelen esnaflara yardım etmiştir. Parayı alıp bir kamyon malı vermeyen satıcıya sert çıkarak bu adaletsizliğe dur demiş üstelik bir de ceza vermiştir. Tüm ürünleri satıcının kendisine yükletmiştir (Özçakır, 2021: 41).

İlçede görev yapan bir nüfus müdüründen halk çok şikâyetçidir. Müdürün sürekli işleri zora koştugu, halka sıkıntı yaşattığı söylenmektedir. Keş Alaattin bir gün bir dükkânın önünde bu müdürü görür. "Ulan şerefsiz! Neden insanlara zulüm ediyorsun?" diyerek müdüre bir yumruk atar. Müdür ondan şikâyetçi olsa da halkın şahitliği sonucu Keş Alaattin beraat eder (Özçakır, 2021: 55).

2.5.3. Zenginlerden Alıp Fakirlere Verir.

Keş Alaattin hapishaneye girdiğinde dostları ona sürekli yiyecekler getirmiştir. O da bu hediyelerin hepsini alarak mahkûmlara dağıtmıştır (Özçakır, 2021: 27).

Fakire verme davranışı incelenen kabadayılardan tümüne tespit edilmiştir. Bu davranış her zaman zenginden alıp fakire verme şeklinde olmamaktadır. Kabadayılar kendi parasından, varlığından söz konusu yardımı yapmaktadırlar. Keş Alaattin adlı kabadayı sadece fakire vermemiş, uygun gördüğü kişilere yardımda bulunmuştur. Gece nöbet tutan askerlere, jandarma erlerine ve PTT çalışanlarına yemek göndermiştir. Fakir inanları hacca gönderdiği bilinmektedir. İşsizlere iş vermiş veya iş bulmalarına vesile olmuştur. Cezaevinden tahliye olanların yol biletini almış, harçlıklarını vermiştir. Develi cezaevindeki mahkûmlara ara ara 5-6 koyun kesip göndermiştir (Özçakır, 2021: 59-60). Kamberli Mahir adlı kabadayı da gariban babası olarak bilinir. Başı sıkışan, dara düşen, canı tehlikeye giren

herkese yardım etmiş ve kendisine yardım edenlere de her zaman vefalı olmuştur (Özçakır, 2021: 64).

Kozanın Kazım bir zamanlar at arabasıyla yük taşımaktadır. Kayseri Yavaş'ta trene verilmek üzere Develi'den yük taşır. Develi'den pastırma, sucuk gibi yük veren gayrimüslimlerin mallarını talep edilen adrese değil, garibanlara yollar. Nasıl olsa bunların durumu iyi, garibanlar yesin diyerek adresleri değiştirir; çeşitli illerin cezaevlerini adres olarak yazar (Özçakır, 2021: 72). Görüldüğü gibi kendisi hiçbir ürüne göz koymaz, amacı zenginden alıp fakire vermektir. Erdemli kabadayılık imajını Kozanın Kazım'da böylece görmek mümkündür.

Develili Kabadayı Baba Kazım, İstanbul'un Levent semtinde bir ilaç fabrikasındaki sorunda kendini göstermiştir. Fabrikadaki işçilerin sigortalarından ve sosyal haklarından kaynaklı bazı sorunlar çıkmıştır. Baba Kazım işçilerin hakkını savunmak için fabrikayı basar, fabrikanın sahibine ve genel müdürüne baskı uygulayarak işçilerin haklarının geri verilmesini sağlar (Özçakır, 2021: 99). Baba Kazım burada zenginin fakire vermek istemediği şeyleri zorla almış ve fakire verdirmiştir. Baba Kazım ayrıca zenginden almadan da fakire vermiş, kendi bütçesinden olağanüstü kabul edilebilecek paralar dağıtmıştır. İstanbul'da bir kahvehanede çuval çuval para dağıttığı söylenmektedir (Özçakır, 2021: 99).

2.5.4. Nefsi Müdafaa ve Öç Alma Dışında Adam Öldürmez.

Keş Alaattin ettiği kavgaların çoğunda nefsi müdafaa amacı gütmüştür. Yaptığı ilk kavgada sebep yine aynıdır. Kavgayı başlatan taraf olmamıştır. Zile kasabasında arkadaşlarıyla bir restorana gitmiş, oradaki gençler Keş Alaattin'e sataşmış ve onun borusunun Zile'de ötmeyeceğini söyleyerek Alaattin'in üzerine gitmiştir. Alaattin sabreden taraf olsa da sonrasında onları kaba kuvvetle susturmuştur (Özçakır, 2021: 45). Kavgayı başlatan taraf olduğu durumlarda da büyük bir adaletsizlik söz konusudur ve buna tahammül edememiştir (Özçakır, 2021: 24-38).

2.5.5. Şayet Yaşarsa Kendi Halkına, Şerefli Bir Adam ve Topluluğun Saygı Duyulan Bir Üyesi Olarak Geri Döner.

Kabadayılara saygı duyulmasının en önemli nedeni onların halkın savunucusu olmasındandır. Hapishanede sağcılar namaz kılarken solcular onları rahatsız edici şekilde davranır. Bunu gören Alaattin rahatsızlık verenleri uyarır. Oradaki topluluk da Keş Alaattin'e saygı duymaya başlar (Özçakır, 2021: 34).

Toplumda kabadayılardan saygı duyulan kişiler olmasında bazı etkenler vardır. Bunların en önemlisi kabadayının halka karşılıksız iyilikte bulunması, yardım etmesi ve halkın savunucusu olmasıdır. Keş Alaattin'in fakirlere ettiği yardım kendisine saygı ve itibar olarak dönmektedir.

Kozanın Kazım adlı kabadayı tam bir halk savunucusudur. Küçüklüğünden beri Fransız destekli Ermenilerin zulümlerini büyüklerinden dinlemiştir. Bu nedenle gençlik yıllarından itibaren Develi'de

yaşayan gayrimüslimler üzerinde baskı kurar. Bu tutumundaki amaç halkı korumak, çevresini kollamaktır. Bu nedenle de halk içinde saygı duyulan bir fert durumuna kavuşur (Özçakır, 2021: 67).

Karaemir'in İzzet, halkın adalet için başvurduğu bir kişi konumundadır. Adaletsizlik yaşayanlar, aralarında anlaşamayanlar, hakkını arayanlar ona başvurur ve ondan akıl alırlardı. Mahkemelerin anlaştıramadığı kişileri anlaştıtır, çözölemeyen olayları çözerdi (Özçakır, 2021: 85). Bu nedenle halk arasında saygı duyulan bir kabadayı olmuştur.

Maşlağın Derviş Ağa İstanbul'da Develili kahvehanecilerden haraç toplayan bir Adanalı'ya dayak atmış ve onların haklarını savunduğu için bir anda saygı duyulan bir kişiye dönüşmüştür. Bu dayak atma olayı onun dönüm noktası olmuştur ve artık kabadayı olarak anılmaya başlamıştır (Özçakır, 2021: 108).

İmamkullulu Kazım, cezaevi ve kaçakçılık yılları sonrasında adeta halkın içine geri döner. Bir siyasi partinin ilçe başkanlığına seçilir. Esnafılık yapar, ticaretle meşgul olur. Üç yıl ilçede doğal bir park olan Elbiz Parkını işletir. Kozan'dan Develi'ye okumaya gelen öğrenciler için bu park içine çay ocağı açar ve tüm gelirini bu öğrencilere verir (Özçakır, 2021: 119).

1979 yılında gazinoda otururken bir genç tarafından vurulan İmamkullulu Kazım ölümden dönmüştür. Bir kahraman olarak ve saygı duyulan biri olarak yeniden halkın içine dönmüş, halkın hakkını savunan, halk tarafından saygı duyulan kabadayı olarak yaşamaya devam etmiştir (Özçakır, 2021: 119).

2.5.6.Ona Hayran Olunur, Yardım Edilir ve Desteklenir.

Kabadayılar halk arasında genel olarak saygı duyulan, kendisine hayran olunan kişilerdir. Nitekim Soyuer de kabadayıların toplumda desteklenen kişiler olduğunu söyler. Kabadayılık, devlete veya güvenlik güçlerine karşı çıkmak, kanunları ezmek, astığı astık kestiği kestik olmak değildir. Kabadayı haksıza arka çıkar, hak ve haklının yanında olur, etrafına güven verir. Bu insanların düşmanları dahi arkalarından değil kurşun, laf bile atmazlar (1995: 5). Üstelik kabadayılar düşmanları da hayranlık duyabilmektedir. Hatta bu durum kıskançlık olarak tanımlansa daha uygun olacaktır. Kabadayılar da rakipleri veya müstakbel rakiplerince kıskanılır, onlara hayran olunur. Bir kabadayıya sataşarak kavga çıkarılmak istenir, bu kavga sonucunda başarılı olunursa âlemde isim yapılacağı düşünülür. Söz gelimi Keş Alaattin'in yolunu kesen gençler eğer onu yenerlerse kendilerinin de kabadayı olacağını düşünmüşler ama bunda başarılı olamamışlardır (Özçakır, 2021: 26). Aslında bu durum hüküm sürmede gücün nasıl ortaya çıktığını göstermektedir. Aynı isteklere sahip olan iki kişiden hangisinin güçlü olduğu, o istekleri ve ek olarak başka istekleri kimin gerçekleştirdiğine bakarak anlaşılır. Yani A kişisi amaçların çoğunu, B kişisi amaçların azını gerçekleştirmişse A kişinin gücü B kişinin gücünden fazladır (Russell, 1990: 35'ten akt. Yücel, 2006: 77).

İlçe nüfus müdürü halk tarafından hiç sevilmez, müdürün halka eziyet ettiği söylenir. Keş Alaattin müdüre bir yumruk atarak ondan hesap sorar. Müdür ise şikâyetçi olur. Mahkemede hakim halkın görüşüne ve şahitlere ihtiyaç duyar. Her kime sorulduysa herkes Keş Alaattin'den olumlu biçimde ve övgüyle bahseder. Sonrasında o müdür tayin isteyip gitmek zorunda kalır. İlçede herkes Alaattin'e helal olsun, diyerek ondan övgüyle bahsetmeye devam eder (Özçakır, 2021: 55-56). Halk, kabadayı olarak gördüğü bir kişiyi böylece sever, destekler ve korur. Çünkü halk ona hayrandır, halk o kişiden yardım görmektedir.

Karaemirin İzzet toplumda hayranlık duyulan kabadayılardandır. Çünkü İzzet, yenilikçidir, halkın yararına birçok hizmette bulunmuştur. Ankara'dan getirdiği parayla bir şahsın arsasını satın almış; ev, kahvehane, fırın, dükkân yaptırmıştır. Yukarı Develi'ye ilk kahveyi o açmıştır. İlk radyoyu, ilk çayı ve ilk sinemayı da o getirmiştir. Yörede herkes onu hayretle ve hayranlıkla izlemiştir. Ufku açık birisi olarak insanlara yenilikleri tattırmak istemiştir. İnsanlar onun zekâsına güvenip her konuda danışmak istemişlerdir. Onu Cin fikirli adam olarak da tanımlayanlar olmuştur. (Özçakır, 2021: 77).

Kabadayılardan seveni ve hayranı çok olduğu için onların ölümü ardından ağıtlar yakılmıştır. Karaemirin İzzet için yakılan ağıttan bazı dördümlükler burada verilebilir: "Atını derelerde suları / Düşmanları yıldırı / Çizme giyer poşu dolardı / Karaemirin İzzet nerde... Yiğitti, gençti kanı kaynardı / Gider Ankara'ya cirit oynardı / Hayali hasreti yüreğim sardı / Karaemir'in İzzet nerde... Üzengisiz ata binerdi / Sıçrayarak attan inerdi / Kimi övdü kimi yerdi / Karaemirin İzzet nerde... Beline silah kuşardı / Yaşarsa yiğit yaşardı / Hayatta zoru başardı / Karaemirin İzzet nerde... (Özçakır, 2021: 87). Dizelerden anlaşıldığı gibi Karaemirin İzzet yiğit, cesur, iyi ata binen, silah kullanan, kendine özgü giyim tarzı olan bir kabadayıdır. Halk arasında seveni çok olan bunun yanı sıra bazen de yerilen bir isimdir.

2.5.7.Topluluğun Hiçbir Üyesi Ona Karşı Olan Otoritelere Yardımcı Olmayacağından, Ancak İhanete Uğrayarak Öldürülür.

Maşlağın Rıfat olarak bilinen kabadayı halkta karşılığı olan ve hiç kimsenin ona karşı çıkamayacağı biridir. İstanbul Kadırga civarında "örfünü yürütür" (Özçakır, 2021: 109). Ermeni kökenli bir vatandaşla sık sık tartışmaya girmiş ve Ermeni de Rıfat'tan çok korkmaya başlamıştır. Rıfat'ın onu öldüreceğini düşünen Ermeni, Rıfat'a bir pusu hazırlamıştır. Sık sık elektrik kesintisinin olmasını fırsat bilerek yine bir kesinti sırasında bıçaklayarak Rıfat'ı öldürmüştür. Rıfat, en güçlü olduğu semtte, Kadırga'da 1975 yılında böyle bir pusuyla öldürülmüştür (Özçakır, 2021: 109). Bu olay bir ihanet sonucu öldürülmek olarak değerlendirilebilir. Çünkü halkın ve otoritenin Ermeni'ye yardımcı olmadığı, Ermeni'nin de bir pusu ile Rıfat'ı öldürdüğü açıktır.

2.5.8.Görünmez Bir Yaratık, Ele Geçmez, Kurşun İşlemez Bir İnsan Olarak Kabul Edilir.

Kabadayılar toplumda bu şekilde kabul edildiği gibi kendilerince de kutsal, güç yetmeyen bir varlık olarak görülmektedir. Keş Alaattin, birkaç kez ölümden kurtulduğu için Allah tarafından korunduğunu düşünür (Özçakır, 2021: 33).

Kebelinin Abdıraman adlı kabadayı çok güçlü biridir. Aynı zamanda boksördür, onun bileğini kimse bükememiştir (Özçakır, 2021: 96). Bu nedenle kurşun işlemez, güç yetmez bir kabadayı olarak görülebilir.

Feneseli Baba Kazım Ayı Kazım lakabıyla da anılmıştır. İki metre boyunda, iri iri elleri olan, güç-kuvvet yetmeyen bir kabadayıdır (Özçakır, 2021: 97).

Görünmez bir yaratık, ele geçmez ve kurşun işlemez birinden kasıt aynı zamanda o kişinin fiziksel olarak çok güçlü olduğudur. Sıradan insanların gücünün yetmeyeceği işleri bu kabadayılar yapabilmektedir. Baba Kazım adlı kabadayı bunlardan biridir. Bir gün restoran çıkışında taksiye binmiştir. Taksinin kapısı bir türlü açılmaz. Baba Kazım kapının kolundan bir çeker ki kapıyı tek hamlede söker. Taksici bu durum karşısında çok şaşırılmış, ona hayranlık duygusu beslemiştir (Özçakır, 2021: 99).

Korsan Mehmet adlı kabadayı bir gün sinemaya gitmiş ve orada çıkan kavgada insanları ikinci kattan aşağı atmıştır. Buna engel olacak biri de çıkmamıştır (Özçakır, 2021: 103).

2.5.9.Âdil Kralın ya da İmparatorun Düşmanı Değil, Orta Tabakanın, Ruhban Sınıfının ve Baskı Yapanların Düşmanıdır.

Bu başlık aslında yukarıda sıralanan başlıkların bir sentezi veya sonucu olarak düşünülebilir. Sosyal eşkıya, âdil bir yöneticinin düşmanı olmamaktadır. Zaten Hobsbawm'ın maddelerinden birincisi, erdemli eşkıyanın bir adaletsizlik sonucunda kanun dışına çıktığını söyler. İkinci maddede yine adaletsizliğe itiraz vardır. Üçüncü maddede zenginden alınıp fakire verilmesi durumu söz konusudur. Son maddeye bakılınca da sosyal eşkıyanın, alt tabakanın yanında olduğu anlaşılmaktadır. Beşinci ve altıncı maddedeki halkın eşkıyaya saygı duyması, yardım etmesi, karşı gelmemesi yine eşkıyanın alt tabakayla veya ezilen kesimle daha yakın olmasından kaynaklanır. Tüm bu özellikleri ile sosyal eşkıyanın, olağanüstü denilebilecek bir şekilde kabul gördüğü sekizinci maddeden anlaşılır. Çünkü bu maddede görünmez bir yaratık, ele geçmez, kurşun işlemez bir insan ifadeleri yer almaktadır (Hobsbawm, 1995: 34-35).

Sonuç

İnsan, bireysel varlığının yanında toplumsal bir varlıktır. Kimi insan yaşamı boyunca bireysel özelliklerinin ağır bastığı davranışlar sergilerken kimi de toplumsal tepkiler vermeyi, toplumsal davranışlarla ve tepkilerle anılmayı tercih eder. Geçmişten günümüze külhanbeyi, eşkıya, delikanlı, haydut gibi kavramlarla anılan günümüzde genel olarak kabadayı olarak

adlandırılan kişiler de tercihlerini bu yönde kullanmışlardır. Tercihen bu yolu seçmeyip bazı nedenlerle kendini bu yolda bulan kabadayılar da olmuştur. Kabadayılar halkın bir kesimi tarafından kahraman ilan edilmiştir. Söz konusu kişilerin birçoğu zaman zaman yasaların dışına çıkmış, suç işlemiş ve hapisanede cezasını çekmiştir. Hukuk önünde yargılanan hatta hüküm giyen bu kişilere halk çoğu zaman hayranlık duymuştur. Bu hayranlığın nedeni ise kabadayı olarak bilinen şahısların halka yardım etmesi, halkı savunması ve korumasıdır. Gerek sosyal-siyasi olaylarda gerek maddi zorluklar karşısında kabadayılar halkın destekçisi konumunda olmuştur. Belirtmek gerekir ki tüm halk tarafından aynı duygularla desteklenmezler. Kabadayıların koruduğu ve savunduğu insanlar çoğunlukta olsa da zarar verdiği insanlar da vardır. Fakat kabadayılar büyük çoğunluk tarafından sevilen desteklenen kişilerdir, şeklinde bir değerlendirme yapmak yanlış olmayacaktır. Bu çalışmada da kullanılan Hobsbawm'ın *sosyal eşkiya* kalıbındaki özellikler ile kabadayıların sıralanan özellikleri örtüşmektedir. Kabadayının bireysellikten toplumsallığa geçişinde bir olay gerçekleşmektedir. Dönüm noktası da denilebilecek bir olay sonucunda halk ona lakap verir veya kabadayı bir ad alır. Bu ad almadan, yaşanan olaydan sonra erginlenme süreci tamamlanır ve artık halk kahramanı olarak o kişiye bazı roller yüklenir, görevler verilir. Bazı kabadayılar ise erginlenme sürecini hapisaneye girip çıkarak tamamlar. Kabadayılar ister hapisaneye girsin ister haksızca vurulup öldürülsün veya kendisi birini öldürsün, her durumda da halkın ona beslediği duygular değişmemektedir. Nitekim Hobsbawm'ın teorisine göre de sosyal eşkiya, haksız şekilde kimseyi öldürmez, bir adaletsizliğin kurbanı olarak kanun dışına düşer. Kabadayılar da halka uygulanan adaletsizliğe sessiz kalamayarak suça karışan kişilerdir. Haksızlığın devlet, kurumlar, kuruluşlar tarafından yapılması şart değildir; insanların birbirlerine yaptığı adaletsizliklere de kabadayılar karşı çıkar ve kendi hükmünü verir. Verilen hüküm hukuka aykırılık gösterdiğinde ise devletin gücü doğal olarak kabadayının gücünün üstünde olmuş ve kabadayıya yargı tarafından hüküm giydirilmiştir. Bu da onun kabadayılık yolculuğunda erginlenmesinin bir parçası veya tamamlayıcısı olmuştur. Kabadayılar genel olarak sert mizaçlı kişilerdir fakat bu sert mizaçla mizahı yan yana getirmeye başarabilen insanlardır. Onların mizahı yine insanlara ders verme, yol yordam gösterme ve birilerine mesaj iletme amaçlıdır. Kabadayılar mekâna anlam yüklemeye de başarılıdır. Davranışları ve tercihleriyle bazı mekânların kendileriyle veya kabadayılıkla anılmasını sağlamışlardır. Bazı mekânlar da vardır ki kabadayılar oralardan güç almış, şöhret bulmuştur. Bu çalışma sonucunda kabadayıların bazı bireysel özellikleri tespit edilmiş, toplumsal yönleri ortaya konularak toplumdaki karşılıkları hakkında tespitler yapılmıştır. Halk biliminin inceleme alanında önemli konulardan olan ad alma - ad verme, lakap verme geleneği, erginlenme, mizah kültürü ve mekân imgesinin kabadayılık ve kabadayılarla ilişkisi ortaya çıkarılmıştır. Hobsbawm'ın *sosyal eşkiya* olarak sistemleştirdiği niteliklerin bir yöredeki veya geniş

sınırlardaki çok sayıda kişi üzerinden de tespit edilebileceği bu çalışmayla anlaşılmıştır. Bu sayede söz konusu kalıp yardımıyla kabadayı folkloru çerçevesinde sınırı geniş başka çalışmaların yapılmasına kapı aralanabilir. Bu çalışmada Kayseri'nin Develi ilçesi nüfusuna kayıtlı kabadayılar üzerinden incelemeler yapılsa da bu kabadayıların sosyal çevresi, kabadayı arkadaşları başka illerde yaşadığı için yöreler ve bölgeler hakkında da yorum yapma imkânımız olmuştur. Develi ilçesine sınır olan Adana ilinin Kozan, Saimbeyli, Tufanbeyli ilçeleri; Mersin, Niğde illeri; Ankara, İstanbul, Antalya illerinin Develi ile sosyokültürel açıdan bazı ortaklıklarının olduğu söylenebilir. Özellikle coğrafi olarak da yakın olan Adana ili ve ilçeleri kabadayılık kurumu açısından Develi ile içli dışlıdır. Daha uzak olan Ankara, İstanbul ve Antalya ise daha çok gurbet olarak görülen illerdir. Fakat bu büyük üç il kabadayılar açısından önemli işlevleri olan ve onlara ev sahipliği yapan illerdir.

Bu çalışma sonucunda kabadayıların grup folkloru bağlamında davranışlar sergilediği, halk kahramanı olarak görüldüğü, kahraman olarak görülene kadar bazı aşamalardan geçtiği anlaşılmıştır. Bu hususların başka yörelerdeki kabadayılarda da bulunduğu düşünülmektedir. Halk tarafından kahraman görülen, kabadayı olarak nitelenen kişiler üzerinde çalışmalar yapılarak bu kişilerin bireysel ve toplumsal özellikleri incelenmelidir. Elde edilen verilerden kabadayı folkloru çerçevesinde başka çalışmalar doğacaktır. Konunun halk hukuku, halk felsefesi, halk ahlakı gibi kavramlarla ilişkilendirilip kapsamı geniş çalışmalara imza atılması mümkündür.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Abalı, İ. (2016). Canış ve Bayış'ın sonsuz yolculuğu. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (1), 203-213.
- Abalı, İ. (2016). Günümüzdeki bazı sosyal gruplarda erginlenme üzerine düşünceler. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 19-29.
- Aça, M. (2018). Bir erginlenme ritüeli: Erik çalmadan gönül çalmaya. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(21), 29-35.
- Aça, M. (2018). İsyan mevsimlerinde eyleme geçiş aracı olarak saz ile söz: Köroğlu örneği. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-6.
- Akçakaya, N. (2022). Kültürel iktidar mücadelesinin mekânsal boyutu: mekânı siyasallaştırmak. *Mukaddime*, 13(1), 1-36.
- Aksoy Arıkan, R. (2021). Kültürel bellek ve mekân imgesi bağlamında Çankırı Askeraga Konağı. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 10, 144-160.
- Alptekin, A. B. – İçel, H. (2011). Batı versiyonlarında Köroğlu. *Millî Folklor*, 91, 37-50.
- Alptekin, M. (2018). Köroğlu Destanı'nın Anadolu kollarında tutsak olma ve tutsaklıktan kurtulma motifi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 206-223.

- Asker, N. (2018). Köroğlu destanı: Bir Avrasya destanı. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 129-137.
- Atlı, S. (2017). Manisa'nın demirci ilçesindeki lakaplar üzerine bir inceleme. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 41(1), 101-137.
- Azizzade Jular, N. (2022). Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde kültürel mekân ve iktidar ilişkisi. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 4(2), 31-49.
- Bakırcı, N. (2010). Köroğlu Destanlarında Köroğlu ve binitinin kıyafet (şekil) değiştirmesi. *Turkish Studies*, 5(4), 860-878.
- Başaran, U. (2021). Nostalji-kültür ilişkisi ve 21. yüzyıl Türk halk şiirinde nostaljik unsurlar üzerine bir değerlendirme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(34), 636-651.
- Başgöz, İ. (1986). Köroğlu düzeni. *Folklor Yazıları*, 176-180, İstanbul: Adam.
- Bayat, F. (2016). *Türk destancılık tarihi bağlamında Köroğlu destanı Türk dünyasının Köroğlu fenomenolojisi*. İstanbul: Ötüken.
- Bergson, H. (2019). *Gülme komiğin anlamı üstüne deneme*. (çev.: Yaşar Avunç), İstanbul: Ayrıntı.
- Boratav, P. N. (1984). *Köroğlu destanı*. İstanbul: Adam.
- Campbell, J. (2000). *Kahramanın sonsuz yolculuğu*. (çev.: Sabri Gürses), İstanbul: Kabalıcı.
- Çeribaş, M. (2021). Türk kültüründe "kut inancı" ve "kut aktarma yolları". *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(36), 1185-1206.
- Çobanoğlu, Ö. (2016). Sanatsal bir dışavurum formu olarak argo kavramının halkbilimsel çözümlemesi. *Argo*, (ed.: Gürsoy Naskali, E. – Sağol Yüksekaya G.), İstanbul: Ka Kitap.
- Çonkor, B. (2022). Kur'an'ın kavramlara kattığı mana derinliği üzerine: 'Fetâ' örneği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 104, 375-398.
- Dursun, T. (2024). *Kars'ta mizah kültürü psikolojik ve sosyolojik bir mesele olarak mizah*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Ekici, M. (2001). Celali isyanları ve Köroğlu. *Millî Folklor*, 51, 15-27.
- Elaltuntaş, Ö. F. - Karaca, E. (2021). Eric Hobsbawm'ın sosyal haydut prensipleri bağlamında bir halk kahramanı: Yado Paşa. *Akademik Matbuat*, 5(1), 43-56.
- Erol Çalışkan, Ş. S. (2016). Türk folklorunda lâkap verme geleneği: Bartın örneği. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(3), 103-126.
- Gacar, Ş. (2019). Hobsbawm'ın sosyal haydut prensipleri bağlamında Atçalı Kel Mehmet. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1 (3), 302-326.
- Gözütok, T. (2011). Eşkiyalık ve Çakırcalı Mehmet Efe'nin Türk edebiyatına izdüşümü. *Türkbilgi / Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 12(21), 49-72.
- Gür, N. (2008). "Sosyal haydut" düzleminden "halk kahramanı" statüsüne bir yükseliş: Köroğlu ve sergüzeşti. *Millî Folklor*, 79, 45-49.
- Güvenç, A. Ö. (2011). Dede Korkut Kitabı'nda mizah. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(46), 157-180.
- Hobsbawm, E. J. (1995). *Sosyal isyancılar*. (çev.: Necati Doğru), İstanbul: Sarmal.
- İçel, H. (2010). *Köroğlu'nun Bolu Beyi kolu üzerine bir inceleme*. Konya: Kömen.

- Kırmızı, Ö. (2024). Eric Hobsbawm'ın "sosyal eşkiya" kalıbına göre bir halk kahramanı: Urfalı Nezif'in biyografisinin yapısal çözümlemesi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 9(2), 911-923.
- Kolburan, G. vd. (2017). Mizah kullanımı becerisinin saldırgan davranış üzerindeki etkisi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 3 (1), 1-22.
- Morreall, J. (1997). *Gülmeyi ciddiye almak*. (çev.: Kubilay Aysevener – Şenay Soyer), İstanbul: İris.
- Öğüt Eker, G. (2017). Mizah, Tanrı'dan bir armağan mı yoksa şeytanın getirdiği bir ceza yöntemi mi? Sosyal normların cezalandırma yaptırımı boyutunda 'sosyal ceza olarak gülme'. *Folklor/Edebiyat*, 23(92), 49-62.
- Özçakır, E. A. (2021). *Develili kabadayılar ve âlemin adamları*. Kayseri: Bizim Büro Basım Evi.
- Özdal, A. (2024). Gülme kuramları ile lakaplara bir bakış. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(1), 297-309.
- Özdamar, F. (2019). Köroğlu'nu Greimas'la okumak: 'Köroğlu'nun İstanbul seferi'ne yapısal bir yaklaşım. *Millî Folklor*, 123, 69-89.
- Özkaya, Y. - Kocabıyık, O. (2024). Hobsbawm'ın 'sosyal eşkiyalık' kavramı: Köroğlu destanı ve Robin Hood efsanesi üzerine karşılaştırmalı bir yaklaşım. *Millî Folklor*, 18 (143), 75-86.
- Özkılıç, R. (2024). Axel Olrik'in epik yasaları ışığında Köroğlu'nun Bolu Beyi kolu. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 17(Özel Sayı), 246-260.
- Özturan, H. A. (2009), *Maraş ağzı Köroğlu*. Kahramanmaraş: Ukde Kitaplığı.
- Roux J. P. [2002]. *Türklerin ve Moğolların eski dini*. (çev.: Aykut Kazancıgil), İstanbul: Kabalcı.
- Sever, M. (2011). Köroğlu destanı'nda (Azerbaycan kolu) kahraman ve karşı kahraman tipleri. *Gazi Akademik Bakış*, 4(8), 195-202.
- Soyuer, H. (1995), *Ankara kabadayıları*. Ankara: Tutku.
- Şahiner, A. E. (2023). E-fıkra: elektronik kültürde siyasi mizah örnekleri. *Folklor Akademi Dergisi*, 6(2), 484-498.
- Taşlıova, M. M. (2016). *Köroğlu Oltu kolu (inceleme-metinler)*. Ankara: Akçağ.
- Uçkun, R. (2015). Dede Korkut kitabında erginlenme ve bireyleşme sürecinde sinama motifinin işlevi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 15(2), 29-42.
- Yaltırık, M. B. (2019). Altkültürde meyhane. *Meyhane Kitabı*, (ed.: Emine Gürsoy Naskali), 501-518, İstanbul: Kitabevi.
- Yıldırım, A. - Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, D. (1989). Köroğlu destanı'nın Orta Asya rivayetleri. *Millî Folklor* (4), 10-11.
- Yücel, E. (2006). *Güç ilişkileri açısından delikanlılık kavramsallaştırması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi.

Elektronik Kaynaklar

URL 1: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 30.08.2024)

URL 2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/eskiya#2-osmanlilarda-eskiyalik-hareketleri> (Erişim: 01.09.2024)

Extended Summary

The phenomenon of bullying has manifested itself in society in every period from the Ottoman Empire to the Republic. The subject of this study is the bullies who, while being ordinary people, went through a process of initiation and began to be perceived as folk heroes. The individual characteristics of bullies, their social perception, their roles and functions were examined in this study. Individual and social aspects of bullies, their social environments, their nicknames, and their relationship with humor were emphasized and comments were made in this context. Some characteristics of bullies were classified and evaluated according to the pattern that Eric Hobsbawm (1995) systematically put forward as "Social Bandits". The aim of the study is to draw attention to how people called bullies gain a place in society, leave an impact, and their social roles and functions. There are similar studies conducted to date. What can be mentioned differently in this study is that the pattern referred to as Hobsbawm's "Social Bandit" (1995) pattern was not applied only on one person, but was applied on many people in a region or even a region. It can be said that regions/regions should be considered holistically when examining people known or referred to as bullies. Therefore, such a topic is discussed in the article.

When we look at the studies conducted in the field, we see important studies on bullying. When we look at the scientific branches of the studies, this subject shows an interdisciplinary feature. There are studies covering the fields of history, literature, sociology and folklore. Studies in the field of history have focused on historical figures who lived in recent history and in the Anatolian geography. There are also studies framed by Hobsbawm's (1995) "Social Bandit" pattern. In none of these, bullies in a region or region were evaluated collectively. This method may have been preferred due to the importance of limitation in scientific study, but some studies should also be done from a collective perspective. In this way, data will be provided for other studies and the groundwork will be prepared. The study in question was created by us with such a perspective. As a result of the literature review, it was seen that important studies have been carried out in the field of literature and folklore. Especially the studies on Koroğlu have a close relationship with bullying. It can be said that Koroğlu is positioned in the historical depth of today's concept of bullying. There are also studies in which bullying is associated with concepts such as youthfulness, historical Feta culture, and Ahiism. The general tendency in these studies is the view that the cultural entity, which has been given different names from time to time such as youthfulness / bullying for centuries, is effective in society. Such structures have existed, to a greater or lesser extent, in wars, national struggles, the establishment of states and the formation of institutions. Through literature review, it has been understood that the concept of bullying has been studied in the fields of history, literature and folklore, and that Hobsbawm's Social Bandit pattern has been used in some of these studies.

The data obtained in this study were evaluated in the context of Hobsbawm's (1995) "Social Bandit" pattern. This pattern is usually applied on a hero/person. What makes this study different is that more than one bully is discussed in the context of the social bandit pattern. By following this method, examples that fit a title have been diversified and interpreted from a folklore perspective. "Document analysis method" was used to obtain the data (Yıldırım-Şimşek 2005). The data was largely obtained from Özçakır's (2021) study titled *Develili Kabadayılar and Men of the World*. The reason why this book is preferred is that it reflects the concept of bully and the local landscape of bullies well. Since the information in the book was created through one-on-one interviews with people described as bullies and the public, it was thought that it would provide more reliable material for the article we prepared. In addition, not only the bullies in a district, but also the regions close to Kayseri such as Adana, Niğde and Mersin; It is a work that draws the portrait of bullies because it covers the social environment in big cities such as Antalya, Ankara and Istanbul.

While some people exhibit behaviors that are dominated by their individual characteristics throughout their lives, others prefer to give social reactions and be remembered with social

behaviors and reactions. People who have been remembered with concepts such as rowdy, bandit, young man, bandit from past to present, and today are generally called bullies, have also used their preferences in this direction. There were also bullies who did not preferably choose this path but found themselves on this path for some reasons. Bullies have been declared heroes by a section of the public. Many of the people in question have violated the law from time to time, committed crimes and served their sentences in prison. The public has often admired these people who were tried and even convicted before the law. The reason for this admiration is that people known as bullies help, defend and protect the public. Bullies have been supporters of the people, both in social-political events and in the face of financial difficulties. It should be noted that they are not supported by all the people with the same feelings. Although the majority of people are protected and defended by bullies, there are also people they harm. However, it would not be wrong to evaluate that bullies are people who are loved and supported by the vast majority. The characteristics of Hobsbawm's social bandit model, which was also used in this study, overlap with the listed characteristics of bullies.

Bullies are generally people with a harsh temperament, but they are people who manage to combine humor with this harsh temperament. Their humor is also for the purpose of teaching people, guiding them and conveying messages to others. Bullies are also successful in giving meaning to the place. With their behavior and preferences, they have made certain places be associated with them or with bullying. There are some places where bullies gained power and fame. As a result of this study, some individual characteristics of bullies were identified, their social aspects were revealed and determinations were made about their counterparts in society. Naming - naming, the tradition of giving nicknames, initiation, humor culture and the relationship between the image of the place and bullying and bullies, which are important issues in the field of folklore, have been revealed.

It has been understood from this study that the qualities that Hobsbawm systematized as social bandits can also be detected through many people in a region or across wide borders. In this way, with the help of this pattern, it can open the door to other broad studies within the framework of bully folklore. Although this study examined the bullies registered in the Develi district of Kayseri, we also had the opportunity to comment on the social environment of these bullies and their bully friends, as they live in other provinces. Kozan, Saimbeyli, Tufanbeyli districts of Adana province, which borders Develi district; Mersin, Niğde provinces; It can be said that the provinces of Ankara, Istanbul and Antalya have some socio-cultural commonalities with Develi. Especially the province of Adana and its districts, which are geographically close, are close to Develi in terms of the bullying institution. The more distant Ankara, Istanbul and Antalya are the provinces that are seen as exiles. However, these three big provinces are provinces that have important functions for bullies and are home to them.

As a result of this study, it was understood that bullies exhibited behaviors in the context of group folklore, were seen as folk heroes, and went through some stages until they were seen as heroes. It is thought that these issues are also found in bullies in other regions. Studies should be conducted on people who are seen as heroes and described as bullies by the public and their individual and social characteristics should be examined. Other studies will arise from the data obtained within the framework of bully folklore. It is possible to carry out studies with a wide scope by associating the subject with concepts such as folk law, folk philosophy, and folk morality.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.